

Orison S Marden

ORISON SWET MARDEN:

VEDRINA DUŠE - SNAGA ŽIVOTA

HRVATSKI PRIREDILA:
JELKA PLIVELIĆ.

Sipaj svud cvijeće, kudagod krećeš,
Jer istom stazom vratit se ne ćeš.

ZAGREB
TISAK NADBISKUPSKE TISKARE.

PREDGOVOR.

Žurba i brzina današnjega vremena, koja čovjeka prebrzo umara i troši, uzrokom je, da je ova knjiga ugledala svijet.

Ne bi li bilo prekrasno, kada bismo se mogli riješiti svih mučitelja, koji nam ogorčavaju život — osloboditi se svakidanje ljutine i brige?

Vedrina duše, kao po čudu izjednačuje sve. Ona je kao ulje, koje, tako reći, nanovo potjera istrošeni već ponešto istrošeni stroj. Pa zašto da trpimo samo zbog pomanjkanja toga ulja?

Zašto da se ne priviknemo brzini, zašto da se ne radujemo svakome danu, koji doživimo? Obično samo uzdišemo i kukamo, te se jedva nedjeljom otštetimo za sve neugodnosti cijele sedmice.

Sasvim ćemo lako prisvojiti sebi duševnu ravnotežu, blago, tiho zadovoljstvo i unutarnji mir. Za to nam nipošto nije potrebita razuzdana šala i bučno veselje.

Na koji ćemo način doći do toga, da sve promatramo sa najbolje strane i nađemo vremena za nekoliko prijaznih riječi — u to će nas uputiti ova knjižica.

Svome milome narodu

posvećuje
Prevoditeljica.

Vedroj duši srce pjeva
S lica njojzi milje sijeva
Zato uvijek, sinko dragi,
Budi vedar, dobar, blagi.

Cio svijet pun je čara
Vedrom srcu punom žara;
Polje, šume, dol i brijeg
Krasote su za njeg vijek.

Rosa blista, sunce s' kažu
Ptica svoju pjesmu slaže
Potok žuri, a u gori
Vesela se pjesma ori.

Žito s' njiše, sunce sija,
Ševa pjesmicu izvija
Visoko nad glavom rada.
Dok ga umor ne savlada.

Vedra duša puna snage
I u tuzi veloj znade
Prijatelju riječi blage
I utjehu da podade.

Nema dana tako crnog,
Da ga sunce ne rasvijetli,
Nema bola tako groznog,
Da nâd srce ne osvijetli.

Vedra duša vazda poji,
Vedar budi, sinko dragi,
I u tuzi nadu goji
Pomoć tebi Bog će blagi.

SADRŽAJ.

---

1. Kako je Vanderbilt plaćao smijeh?

Dok je Vanderbiltu lađa mirovala na Bosporu, pozove on glasovitoga glumca Coquelina starijega, koji je u isto vrijeme boravio u Carigradu, da ga zabavi privatnom predstavom.

Coquelin iznese u toj zgodi tri svoja monologa. Nekoliko dana iza toga primi od milijunaša slijedeće pismo:

»Vama je pošlo za rukom ne samo izmamiti suze našim očima već i nasmijati nas. Pošto se svi mudraci slažu u mišljenju, da je smijeh vredniji od plača, dugujem Vam slijedeće:

Plač	6 puta	Liv. st. 600
Smijeh	12 puta	Liv. st. 2400
		Liv. st. 3000

Izvolite u to ime dobrostivo primiti priležeći ček.«

Smijeh je zlato.

Kad bi svatko znao, da smijeh krije u sebi snagu da uzdrži naše zdravlje i da nam produlji život, tada bi zaista brzo nestalo sjeme zlovolje, koja nam danas tako često namršti čelo, a liječnici imali bi tada manje bolesnika.

Ništa nije zdravije od smijeha. On uzdrma tijelo, pospješuje kolanje krvi i potakne želudac i jetra na živahniju djelatnost. Srdačno smijanje ubrza disanje, podaje cijelomu tijelu toplinu i svježinu, a očima sjaj. Ono proširuje grudi, uzrokuje brzo isparivanje kože, uklanja pokvaren uzduh iz pluća i iz svih stanica tijela.

Ukratko: smijeh je kadar uspostaviti divnu ravnotežu, koju nazivamo zdravljem. Mi naime ostajemo zdravi samo harmonijskim djelovanjem svih dijelova tijela. U brizi pro-

vedena noć, bol, briga ili strah naude lako osjetljivome zdravlju. Nasmijemo li se od srca samo jedamput, popravljamo sve.

Da, vedrina duše jest snaga života.

Ne samo za fizički, već i za duševni i moralni život je ona od neprocjenive vrijednosti.

I zdravlje možemo postići smijehom.

»Vedrina je duše božanski lijek«, reče dr Holmes, »svaki bi trebao da se okupa u njemu.« Jad, briga, nužda, zlovolja — sva rđa života — trebale bi, da se namažu uljem vedrine. Dr Burdick bio je poznat u zapadnom kraju Londona kao »nasmijani liječnik«. On je uvijek dolazio svojim bolesnicima vesela lica, a njegovo dobro raspoloženje prešlo je i na druge.

Premda je propisivao lijekove u neznatnoj mjeri, liječio je malone uvijek sa uspjehom.

Dobro je raspoloženje od velike važnosti za bolesne i slabe. U mnogome slučaju vedra ćud pomaže svladati i najtežu bol.

Duševni potres udi živčanome sustavu, dok vesela ćud ne samo oslobađa od bolova nego i povećava tjelesnu snagu. Jad, briga i strah potkapaju čovječji život.

Potišteni, melankolični čovjek, koji je izgubio vjeru u se i svoju moć, podaje se lako beskorisnom cjepidlačenju, jer mu nedostaje vedrina duše, koja se vlastitom snagom uzdiže nad nezgode života.

Valja se stoga svom silom oduprijeti svakom utjecaju, koji nas čini malodušnima. Na taj se način dade zategnuti i nastup starosti, kojega se svaki donekle plaši. I u zrelijim godinama sačuvat ćemo snagu i ljepotu mladosti, budemo li vedra duha i vesele ćudi.

Nedavno čitao sam o nekome čovjeku, za kojega su liječnici govorili, da ne će više ozdraviti. Poslaše po rođake da sjede i bdiju kraj njegova kreveta, te čekaju da zauvijek zaklopi oči.

Tada pohodi bolesnika neki stari znanac. On smiješeći se reče, da mu se stanje prijatelja ne čini nipošto tako opasnim,

nego da je naprosto uvjeren, da će doskora ozdraviti. Taj je znanac umio svojom šalom i dosjetkom čak i nasmijati bolesnika.

Ugodni razgovor i napor oporavi i ozdravi bolesnika.

Ne proriče li već Shakespeare »dugi život veselome srcu«.

Vedrina duše jeftina je ljekarija. Stoga treba već malu djecu priučiti da budu vedra.

Djeca, koja se ne umiju veselo smijati, ne će nikada ništa čestito postati, jer drveće bez cvijeća ne nosi ploda.

Već Likurg postavljao je boga smijeha u špartanske blagovaonice.

»Sasvim je izgubljen onaj dan našega života, kada se nasmijali nijesmo,« govori mudri Chamfort.

Pa ako i »kraljica moda« zabranjuje glasno smijanje, ja joj nimalo ne vjerujem, jer isti ovaj tiranin muči ljude steznicima, voli ličenje i posjećuje noćne plesove, a u Kini nagrđuje gospođama čak i noge.

Dakako da je u svim kulturnim zemljama glavni zahtjev dobroga odgoja, da se u nevrijeme ne podamo prekomjerno bučnome veselju, no naobražen čovjek ne će nikada povrijediti ovo pravilo dobro uzgojenih ljudi.

»Volim čovjeka, koji se od srca nasmijati umije«, govori Walter Scott. On sam bio je jedan od najsretnijih ljudi pod suncem. Za svakoga imao je uvijek u pripravi dobru riječ i prijazni smiješak. I zato ga je svatko volio.

Gdje smijeh je tvoj, prijane moj, kad nužda blizu je,
Umjesto mrk da sjediš rano i kasno bre?
Nij' uvijek igra znaj,
Nit samo sunca sjaj.
Kad nužda k tebi gre, zašto ne smiješ se?

Gdje smijeh je tvoj, prijane moj? On liječi mnogu trud
Kad možno je. Nij ravan svaki put.
Ti nać ćeš putem, znaj
Klip, kamen, mnogi vaj.
A proći valja sve. Zašto ne smiješ se?

Gdje smijeh je tvoj, prijane moj? I nas tvoj čini smijeh
Zaboravit na grijeh.
Smijehom dobiva se,
Zato razvedri se.
Pokušaj, žuri se. Zašto ne smiješ se?

---

2. Današnja bolest.

Knez Volkonskij izrazio je za svoga boravka u Americi, da je tamo »posao« alfa i omega svega. »Ovdje nema zabave, radosti, udobnosti; sve se to promatra sa gledišta dobitka. U nijednoj zemlji ne računa se kao ovdje. Nigdje se toliko kao ovdje ne cijeni čovjek po novcu. Obična je primjedba: »Ovaj čovjek vrijedi toliko dolara«. Drugdje se živi, da se život uživa, a ovdje se živi samo za posao.«

Drugi neki otmeni putnik sudi slično: »U Sjevernim Državama naići ćeš na sve moguće udobnosti, ali u isto vrijeme prave životne radosti ne ćeš naći.«

Nastojanje, da se što više zaradi i žalost za onim, što se izgubi, ispija cio život. »Kod nijednoga naroda«, kaže Emerson, »ne odrazuje se briga i razmišljanje tako jasno sa lica kao kod Amerikanaca. Starost počinje već u dječjoj sobi«.

Pa ipak kako brzo iscrpljujemo život! Grozničavom brzinom laćamo se svega! Gotovo svaki čovjek, kojega susrećemo na ulici izgleda, kao da se boji da će zanemariti štogod važna. »Žurba je utisnuta u svakoj borici našega lica. Što smo stariji, to smo nagliji i nemirniji, i napinjemo svoju snagu do skrajnosti.

Zgrbljena leđa, prerano osijedjela kosa, nemir, zlovolja — to je značajno obilježje našega vremena.

Naši prenapeti živci lako se uzrujaju, osjetljivi smo i brzo se razljutimo.

»Čovjeka ne ubija posao,« kaže Beecher. To čini briga. Posao služi zdravlju. Malo se koji čovjek opterećuje više, nego li može podnijeti, ali briga je rđa na oštrici. Stroj se ne izrabljuje gibanjem, već trenjem.

Veliki bolovi, velika pregaranja i velike brige manje zasjenjuju sunce našega života nego li svakidanje male suprotivštine i patnje. One razaraju našu duševnu proživost, a da nas pored toga i najmanje ne podupiru u našemu životnome djelovanju.

Liječnici živaca ustanovili su, da neprestana briga uništava čovječji život i da je samo svakidanja muka i napor povodom stotini smrtnih slučajeva, koji se pripisuju drugim uzrocima. Ovi štetni utjecaji, koji postepeno razaraju živčani sustav, mogu se najbolje isporediti kapljicom vode, koja uvijek pada na isto mjesto.

»Postojana kaplja kamen dube.«

Često nas muči misao eventualne opasnosti t. j. opasnosti, koja bi mogla nastati.

Razmišljanje o takvim mogućnostima napuni nas strahom i brigom, koje se ne možemo otresti. Ono nas obuzme kao neka bolest.

U prvom redu odaje naš vlastiti organizam to stanje. Osjećamo duševnu mlitavost, koje se možemo otresti samo tako, ako svom snagom nastojimo misliti na štogod drugo.

»Ne ljuti se«, to je jedno od najrazboritijih načela. Počinak pak je najsigurnije sredstvo protiv ljutosti. Mnogi ljudi potroše velik dio svoje energije uzdisanjem, jadikovkama i svađom, pa i mrmljanjem na zlo vrijeme i zlu sudbinu.

Tko želi pametno živjeti, neka tim nepotrebnim trenjem ne rasipa svoju djelotvornu snagu. Ono troši život a ipak se njime ništa ne postizava.

Teško je ustanoviti, što je gore: da li uzrujani čovjek ili uzrujana žena.

»Jutros sam silno uzbuđena«, reče neka gospođa. »Zbog čega?« upita je druga.

»Ah, noćas mi je palo na pamet nešto vrlo neugodno, a sada se više ne mogu sjetiti, što je to upravo bilo.«

Neka glasovita glumica kazala je jednom: » Briga je neprijatelj ljepote«. Trebala je još dodati: »i zdravlja«.

»Kada se ne uzrujavam zbog svoje djece, čini mi se, da sam bez osjećaja,« reče neka majka.

»Čim se više bavimo svojim brigama, to one posaju veće«, kaže gospođa Holland. Bijeli vitez, koji je nosio sa sobom mišolovku od straha, da bi ga miševi mučiti mogli, potsjeća na one, koji se već unapred plaše opasnosti, koja bi mogla nastati.

»Djeco moja,« reče neki umirući čovjek, »za moga dugog života imao sam mnogo briga i žalosti. Ali na sreću, od onih nesreća, kojih sam se najviše plašio i već unapred bojao, malo je koja nastupila.«

Svijet je onakav, kakva ga vidimo. Thakerey nazivlje ga ogledalom, koje odrazuje vijerno našu vlastitu sliku.

»Naberi čelo, ogledalo će te mrko gledati; smij se, i ti ćeš u njemu naći vesela druga.«

»Ja već i najrađe ne govorim o tome,« reče jedna gospođa. »Svakiput kad se preselim, preduzmem si, da se više seliti ne ću. Uh, kakove strašne susjede dobivam uvijek! Čini mi se, kao da su svakiput strašnije.«

»Zaista?« odvrati njen posjet. »Možebiti, da vi uzimate najgorega susjeda sa sobom u svojoj vlastitoj osobi.«

Promatrao sam jedared za nenadane oluje dvije djevojke. Jedna dođe za vjetra i oluje, jedva zaštićena kišobranom nekoga mladića, tražeći zaklonište u željezničkoj stanici.

Haljina bila joj je mokra do koljena, njene ružičaste vrpce sasvim prokisle, a sa cvijeća, kojim je bio iskićen njen šešir, kapala je crvena boja. Pored svega toga nije bila ni malo zlovoljna, i ako je, sudeći po izgledu, njena svečana haljina bila dosta skupa. Ona se snašla u nezgodi, te se smiješila i govorila prijazno.

Druga, i ako sasvim zaštićena, ljutila se, i to samo zbog toga, što nije mogla prisustvovati nedjeljnoj zabavi. K tomu je grdila, jer se bojala, da će zbog zlo zatvorenih prozora, kraj kojih je sjedjela, biti poprskana.

Jednoj maloj nikad pravo
Za vrućine nij' joj zdravo.
Ona mrzi ljetni žar,
Jer nos crni uz sav mar;
A u vreloj ljetnoj travi
Bez lepeze ne mož' da se bavi.

Druga mala uvijek vedra
Radosti joj puna njedra
Nju veseli ljetni dan
Pjesmom kaže i svoj san
Gdjegod cvijeće niče
Poput vile sjedi — kliče.

Posao manje izmara domaćice nego li zlovolja, kojom ga obavljaju. Ona je uzrokom, da su mnoge od njih već sa četrdeset godina ružne i stare. Često puta i bez potrebe trče uza stube niza stube, te gotovo bez daha zaviruju u svaki kutić tražeći i najsitniji prašak, te nestrpljivo pomiču namještaj iz kuta u kut.

Ja bih sve ove gospođe poslao na Sandwichske otoke, u blagoslovljenu zemlju Havaj.

Neka novinarka priča o tamošnjim gospođama slijedeće: »One su visoke i vitke i kreću se kao kraljice priča. Glavu im resi glatka, sjajna kosa spletena u debele pletenice. Smeđe su im oči blage, a zubi bijeli i sjajni. Smeđa im kosa sjaji poput mjedi, kada plivaju, jaše i pjevaju.

U cijelole Havaju nema ni jedne iznemogle gospođe. One se naprosto ne znadu umoriti. Ne bi ni znale, kako da to počnu. One jedu, pjevaju i smiješeći se, s najvećim duševnim mirom, gledaju zapad sunca.

Imade li Havajka što dobra za jelo, radosna je i pozove svoje drugarice da blaguju s njome. Nema li ništa, smije se, te legne spavati i tako zaboravi svoj glad. Zaradi li dosta novaca, kupi lijep, nov, dražestan šeširić, a nema li ih, baci staru kapicu u korito, opere je, zađene za kosu svježu kiticu cvijeća i spremi se, da sprovede jutro u krasnoj prirodi.

Te žene nijesu ozbiljne radnice. One sebi nimalo ne uobražavaju, da su zvane popravljati svijet. One su naprosto samo sretne. Žive u raju smijeha, bezbrižnosti i nježne glazbe, te se ne staraju ni za što. Sav im je posao njegovati svoju djecu i starce, plivati i jahati. Pa kad se malena smeđa djeca praćakaju u valovima kraj obale, njihove smeđe majke trče za njima, pa se i one praćakaju i smiju kao jato djece. Vidjeti ih je, gdje jašu u čoporima malene konje okićene čeminom, ružala i karamfilima.

Kolike li razlike među ovim gospođama i našima! Naše se troše bezbrojnim nepotrebnim brigama.

Po prirodi nemirne uvijek naslućuju više nesreće nego li drugi ljudi. Neprestano im se čini, da je njihovim susjedima bolje nego njima. I sa vremenom nijesu nikad zadovoljne. Ili im je suviše ili premalo vjetrovito, suviše vruće ili suviše hladno, prevlažno, ili presuho, previše blata ili previše prašine.

One spadaju među ljude, kojima ni sam Bog ugoditi ne može.

»Čujte,« upita susjed seljaka, koji je vozio kola natovarena korunom, nijesmo li se mi vidjeli u kolovozu prošle godine?«

»Rekao bih, da jesmo.«

»Tada ste mi kazali, da vam je malone sva žetva izgorjela.«

»Jest.«

»I da vam se korun posušio u zemlji.«

»Jest.«

»I da se u vašemu kraju može očekivati jedva polovina žetve.«

»Jest, sjećam se.«

»Pa danas vidim, da su vam kola sasvim puna. Dakle ipak nije tako zlo, kako ste mislili — je li?«

»Ni... je, krzmajući reče seljak prešavši rukom preko glave. Nego pravo da vam kažem, moje jadne guske zlo su prošle, jer nijesu imale ni barice da plivaju po njoj.«

A što je zloguk-pesimista nego čovjek, koji i kad sunce sija, vidi samu sjenu. Čovjek bez vedrine isto je što i kola bez pera. Ona poskakuju putem kod svakoga kamenčića. Čovjek

pak vesela srca sličan je kolima sa točkovima od gume, kod kojih, vozeći se i po neravnoj cesti, ne osjeća ništa osim ugodnoga gibanja.

Pred čovjekom vedre duše, koja nikada ne klone, tope se poteškoće poput snijega, dok se gomilaju pred onim, tko se neprestano tuži zbog gorke sudbine, te i na nebeskom svodu vidi oblake, kojih još nema.

Schopenhauer kaže: »Jednome se svijet pričinja pust, žalostan i plitak, a drugome bogat, zanimljiv i važan.«

Tko ljubi ljepotu i traži je, naći će je svagdje. Žudi li njegova duša za glazbom, čut će je svagdje. Svaki predmet u prirodi bit će mu glazbilo.

Dva čovjeka, koja borave u istoj kući i obavljaju isti posao, žive kadšto sasvim različitim životom. Pod istim krovom vidi jedan samo nakaze i grdobu, sav mu se svijet pričinja zamršen, sve mu je na putu i ozlovoljuje ga, dok drugoga okružuje ljepota i sklad, svatko ga ljubi te nikoga nema, tko bi mu želio zlo.

Što je razlogom tome» Oba gledaju iste predmete kroz različite naočale. Jedan ih gleda kroz začađeno staklo, koje mu prikazuje svijet u žalosti, a drugi kroz ružičasto, koje sve obavija ljupkošću i ljepotom.

Uzmimo dvije osobe, koje se vraćaju u isto vrijeme sa prazničkog putovanja. Jedna tvrdi, da nije vidjela ništa, da su je svuda okrali. Stanodavka bila je gruba žena, soba nezdrava, a meso uvijek tvrdo. Druga, našla je svuda, kudgod je došla, dražestan, prijatan kutić, jeftin stan, prijazna domaćina, krasan vidik i izvrsno jelo.

»Šta je optimista?« upita sin svoga oca nekoga ratara. »Ne mogu točno, Ivane, da ti objasnim smisao ove riječi«, reče otac, »ali znam odprilike šta to znači. Ti se zacijelo više ne sjećaš tvoga strica Stjepana. To je bio optimista, ako uopće imade optimista. Stjepanu se sve, a naročito sve teško, obraćalo u dobro. Uz to umio je da u svemu nađe uvijek i nešto ugodno. Kao primjer spomenut ću žetvu. Ja sam za velike žege kod toga posla sasvim sustao. Ali upravo u času, kada sam počeo malaksati, pogleda me Stjepan i reče: »Vidi

Ivane, kad dožanjemo ova dva reda i još osamnaest k tome, taman će biti gotovo pola posla.«

Ove riječi izrekao bi tako vedro i veselo, gotovo mi je polaskao, te mi se pričinilo, da je mojim nastojanjem bilo malone već sve žito požeto. — Ostali dio posla išao mi je lako od ruke.

Sama žetva bila je za nas igra prema uklanjanju kamenja, kojega je bilo na našemu zemljištu toliko, da s njime nikad nijesmo bili gotovi.

Taj posao morali smo bezuvjetno obavljati, kada nijesmo imali ništa važnije ni žurnije obaviti. Da ti je bilo čuti što govori Stjepan o tome poslu, mislio bi, da nema na svijetu ljepšega posla od uklanjanja kamenja. On je to gledao sasvim drugim očima.

Jednom, kada smo svršili žetvu, a otava nije bila jošte stigla za košenje — spremio sam sve za ribolov. Nu na moju preveliku žalost padne ocu na um, da nas pošalje uklanjati kamenje. Meni je bilo da proplačem, ali Stjepan me obodri govoreći: »Hodi Ivo, naučit ću te prekrasnu igru.« Šta misliš kakovu je igru izmislio? Za polje kazao mi je, da je rudnik zlata, te je sam tako marljivo radio da je i meni omilio posao. Pričinilo mi se, da sam u Kaliforniji. Tako nam je posao bio ne samo lak nego i ugodan.

Kada smo bili gotovi, reče Stjepan: »Između nas i onih u Kaliforniji sva je razlika u tome, što mi tečemo blago odstranjujući kamenje, a oni tamo u rudniku kupeći ga.«

Ja doduše nijesam tada razumio smisao ovih riječi, ali se spominjem, da mi se je, tako obodrenu, posao pričinio igrom, te da smo brat i ja bez napora uklonili množinu kamenja.

Evo, kako rekoh, ne mogu da ti točno objasnim riječ »optimizam«, no ako tvoj stric nije bio optimista, tada ne znam, tko bi mogao biti.«

Vesela, optimistička ćud od velike je koristi. Svaki od nas nastoji da se ukloni ljudima, koji svačemu prigovaraju i koji u svome govoru vazda upotrebljavaju riječi: »Ako«, »ali« ili »to sam već unaprijed znao«.

Kome je od potrebe simpatija i pomoć, taj traži čovjeka vesela i dobroćudna, a nipošto cjepidlaku, koji uvijek kori, koji

neprestano razmišlja o tome, kako bi mogla doskora padati kiša, koji se već unaprijed boji, da će nastupiti prevelika vrućina ili strahovito nevrijeme, koji se uvijek tuži bilo na zla vremena, bilo na nemilu sudbinu.

Prijazan, veseo i zadovoljan čovjek, koji se uvijek najboljemu nada, ima uvijek uspjeha u svemu, te ga svatko poštuje i cijeni.

Zlovolja i potištenost oduzimaju životu ne samo mnogi čar, već nam smanjuju i izgled u uspjeh. Vesela i bezbrižna ćud pobjeđuje uvijek. Ovaj svijet nije stvoren samo zato, da bude »suzna dolina«, on treba da po nama postane ljupkom dolinom zadovoljstva.

Islandijci, kod kojih vlada regbi vječita studen i pustoš, pripovijedaju o Islandu kao najugodnijoj zemlji na svijetu. Eskim, i ako odijeljen za dugih, sjevernih noći od cijeloga ostaloga svijeta, uvijek je veseo i dobre volje, dok kod stanovnika srednje Amerike nalazimo usred raskošne ljepote i rajskoga podneblja jedva jednu riječ zadovoljstva između tuceta različitih izraza boli, nevolje i žalosti.

Kada su mudraci savjetovali nekoga persijskoga kralja, da kao lijek protiv nezadovoljstva obuče košulju jednoga zadovoljnoga čovjeka, on to nije mogao učiniti, jer jedini zadovoljan čovjek, kojega je našao, bio je tako siromašan, da upće nije imao košulje.

Goethe u prekrasnoj pjesmici pokazuje nam zadovoljstvo kao čudnovatu svjetiljku, koja pretvara priprostu ribarevu kolibicu u srebrnu palaču.

Zadovoljstvo je uzrokom, da stijene, krov, grede i namještaj postaju ljepši i sjaju u novome svijetlu.

U kutu srca moga kruna s' krije,
Dragulja, suha zlata na njoj nije;
To zadovoljstvo jest i duše moje mir,
Koj često moćnom kralju ne sladi prazan hir.

---

3. Ne kloni duhom.

Danas nema ničega što bi bilo od većega utjecaja nego li riječ »posao«. Pod poslom se misli veliki stroj, koji se u gibanje stavlja potražbom i ponudama. On danas upravlja poviješću čitavoga čovječanstva.

Pomoću ovoga stroja idu za svojim ciljem državnik i učenjak, vladar i plemić isto tako, kao tvorničar i radnik.

Na njegove točkove ne sipaj pijeska ili šljunka. Ulje je svakako bolje da taj ogromni životni stroj održi u redu.

Jedna jedina gvozdena trijeska, koja je dospjela među točkove ili pukotine na osovini može biti uzrokom, da se cijeli stroj zapali. Svako trenje sprečava pravilno razvijanje posla.

Nemirna bojazan škodi poslu. Ništa ne možemo sasvim dobro izvršiti, ako nas tare grozničava briga. Prenagao čovjek, koji neprestano brza, pripovijedajući, kako ga silan posao čeka, sav se kida od brige, kao da radi za desetoricu.

Miran čovjek, koji se lagodno i bez žurbe kreće, uradi po svoj prilici dva puta toliko i bolje. Uzrujanost nas sprečava u radu i ne nosi bolje kamate nego ustrpljivost i prijaznost.

Najlakše prodamo svoju robu, kada smo dobro raspoloženi.

Dobro srce i vesela ćud kao i nastojanje da usrećimo svoju okolinu i da ju obodrimo na rad, često je bila uzrokom najsjajnijih uspjeha.

Nasuprot čovjek, koji neprestano gunđa i nikada nije zadovoljan, koji sebi podložne nikad ne pohvali i ako bi to po pravu imao učiniti, koji nikome ne priušti radost — rijetko je dobro poslužen.

Velika je sreća, ako su mladi ljudi, koji se kane bilo

kakvome zvanju posvetiti, vedre ćudi. Ona ih osposobljuje, da i nesreću znadu pretvoriti u sreću.

Onome, koji sve kudi, ne treba ni darovitosti, ni mudrosti ni značaja.

A za zavisnoga tim je gore, pokazuje li svoje nezadovoljstvo, jer ga lako otpuštaju iz službe. Zašto da te sile, da ti činiš protiv volje ono, što drugi rado čine?

Ne sviđa li ti se tvoje mjesto, ne tuži se nikome, a najmanje svome gazdi. Vrši svoje dužnosti što najbolje možeš i gledaj, da im se što više prilagodiš. Pokaži da zaslužuješ još bolje mjesto. O tome govori otvoreno i mirno i vidjet ćeš, da ćeš na taj način najbolje napredovati. Dosada jošte nitko nije našao svijet onakav, kakav je želio da bude. Dogodit će se i to, da će ti uz tvoj posao nametnuti i tuđi. Nemoj mrmljati radi toga. Ako se posao bezuvjetno ima svršiti, a ti ga možeš svršiti, ne pitaj za nemarnoga, koji ga je prepustio i ako ga je po dužnosti svojoj morao obaviti. Svrši ga sam.

Radnici, koji vrše, što su drugi nedovršeno ostavili, pravi su mironoše i bolji su nego cijele pukovnije nezadovoljnika.

Čuo sam gdje govore o nekoj prodavačici: »Zadovoljstvo, koje joj odsijeva s lica, tako je privlačivo, da se mušterije kupe oko nje kao pčele oko jorgovana u cvijetu.«

»Najvolim čovjeka, koji kod posla pjeva«, reče Carlyle. Posao mu brzo i dobro ide od ruke, a kod toga je i ustrajan. Tkogod koraca uz zvukove jedva opaža, da se umorio. I o divnom, pravilnom kretanju — rekli bismo — plovidbi zvijezda u svemiru, govori se kao o nekoj nebeskoj glazbi.

Moć vedre duše tako je velika, te je pravo čudo što ona sve može podnijeti. Žrtve, koje imadu biti trajne vrijednosti, treba da doprinesemo vesela srca, s vedrom ljupkošću i nehinjenom iskrenošću.

Dobar je znak, kad vesela djevojačka pjesma odzvanja uz korito napunjeno rubljem za pranje ili uz košaru punu krparije; kada se metla i peruška prema veselom napjevu pravilno kreće. Uz pjesmu i zdjele bivaju svjetlije, a brisanje prašine i vrpanje lakše.

Otac se smiješi kad čuje svoju kćerku, gdje kod posla

veselo pjeva, a majci se također razvedri umorno lice kraj te pjesme. Ista braća i sestre udobrovolje se uz veselu radnicu, ne znajući ni sami zašto.

U Švicarskoj muzu krave pjevajući. Kravarica, koja raspolaže dobrim glasom, dobiva bolju plaću, jer krave, kojima se za muzenja pjeva, davaju mlijeka za petinu više.

Izgleda kao da se mnogo mirnije vraća u dolinu svoga sela stado, koje prati zvuk zvonca, koje imaju obješeno oko vrata.

Veliko je uživanje za nas već u tome, što slušamo pjesmu, ako je i sami ne pjevamo. Čini nam se, kao da stupamo mirisavom livadom u kojoj za mirne ljetne noći cvrče cvrčci.

Neki ljudi idu od mjesta do mjesta napunjujući kao svirači na daleko i široko radošću svakoga, tko ih želi slušati, dok drugi svuda nose sa sobom svoj oštar jezik i zlovolju, te se rado svađaju, radi čega ih se svatko boji, gdjegod se pojave.

Ima i takovih, koji svojom prisutnošću i ljubežljivošću prožimlju uzduh poput jesenskog voćnjaka, kojega zreli plodovi šire ugodan miris.

---

4. Dobro raspoloženje.

Pokojni Karlo Dana osjećao je u svome poslu toliku radost, da je u njemu gotovo sve igralo. On je išao do svoje posljednje bolesti svaki dan bez iznimke u ured. Neki viši činovnik zapita ga jednom: »Gospodine Dana, kako možete izdržati ovu gadnu rabotu?« »Rabotu?« odgovori Dana, »Vi se kruto varate, meni je moj ured prava radost.«

»Ja imadem veoma neugodna susjeda«, pripovijedaše Nathan Rotschild. »On nastoji da me pošto poto najedi. Sada je na primjer sagradio velik svinjac kod mojih glavnih vrata. Čim izađem čujem roktanje svinja. Ali ništa zato. Time sebi ne dam pokvariti dobre volje.

Jedan gospodin povrijeđen nekim oštrim člankom, dođe u uredništvo »Tribune« i upita za pisca toga članka. Odvedoše ga u sobu, gdje je sjedio Greenley i marljivo pisao.

»Jeste li vi gospodin Greenley?« srdito zapita pridošlica. »Jesam, gospodine, što želite?« reče urednik, da pored toga ni oči podigao nije.

Sada stane povrijeđeni tako grditi, da je u svojoj uzrujanosti zaboravio na sva pravila pristojnosti, dobra običaja i razuma.

Dok se je to zbivalo, gospodin Greenley pisao je mirno dalje. Sjedeći nepomična lica punio je svojim smjelim rukopisom stranicu za stranicom, da se na posjetitelja ni obazro nije.

Ljutiti se je konačno iscrpao. Pošto je svome jadu malone dvadeset časova popustio uzde, okrene se i htjede otići. Tek tada podigne Greenley oči, ustane i potapka stranca po ramenu, te mu reče prijatnim glasom: »Kuda ćete, dragi prijatelju? Ostajte jošte i kažite slobodno sve, što vas tišti. Vama

će to dobro učiniti — zacijelo ćete se nakon toga bolje osjetiti, a mene, pravo da vam kažem, vaš govor sokoli kod pisanja. Molim, ne idite još.«

Lubbock kaže: »Svaki čovjek, koji dopušta, da se ljudi na njegov račun malo našale, stječe punim pravom prijatelja. On na taj način dokazuje, da je dobroćudan i mudar. Smiješ li se kadšto sam nad sobom, smijat će se manje drugi nad tobom.

Ukus za radost jeste različit. Kako neki ljudi ne razabiraju stanovitih glasova i ne vide stanovitih boja, tako su neki gluhi i slijepi za stanovite radosti. Mi se kadšto nečemu do suza nasmijemo, dok drugi kod toga ostaju potpuno hladni.

Nađemo li se u malenoj neprilici, najbolje ćemo proći, uočimo li samo ono, što je smiješno.

Dva dječaka nađu na ulici sanduk. Dugo se otimahu za njega, a nijedan ga ne mogaše oteti drugome. Napokon odluče, da će sadržaj pošteno podijeliti. Otvore sanduk. Kad tamo, sanduk bijaše prazan. Sada učiniše najpametnije — nasmijavši se svome razočaranju.

Velik je, gotovo neprocjeniv dar biti dobre volje i slagati se sa ljudima, koji neprestano grde i lako se uzrujavaju.

Zdravlju škode mnogo više neobuzdane strasti nego pomanjkanje hrane, nezdrav stan i prevelik napor.

Kod svih tih nepogodnosti čovjek može i ostariti dok su u malo slučajeva ljudi razdražive ćudi postigli visoku starost.

Harper pripovijedajući u Jamesovom osvajalačkom ratu u južnoj Africi spominje, kako pobjednici Buri padoše na koljena i zahvališe Bogu za pobjedu. Nu u isto vrijeme mološe se i za svoje neprijatelje. Sa zarobljenicima postupahu najvećom susretljivošću.

U izvještajima naših misija naći ćemo slične primjere o djetinjoj pobožnosti pokrštenih. Oni se doslovno drže riječi Božjih, koje nam nalažu, da ljubimo neprijatelje svoje.

Snosimo li nesreću — ne ravnodušno — već jakošću značaja i vedrim čelom, ona nas oplemenjuje.

Martin Luther pripovijeda, kako je jednom klonuo duhom, te bio nezadovoljan ne samo samim sobom i cijelim svijetom, već i crkvom kao i svojim prividno malenim uspjehom.

Spopade ga silno malodušje, uslijed kojega su trpjeli svi njegovi ukućani. Ni vlastitoj mu ženi ne pođe za rukom, da ga prijaznim riječima razvedri.

Tada joj padne na um spasonosna misao. Jednoga dana sva u crnini stupi pred svojega muža.

»Tko je umro?« zapita Luther.

»Zar ne znaš, Martine, da je umro dragi Bog?«

»Kako možeš da govoriš takve gluposti, Kato? Dragi Bog ne može umrijeti. On je besmrtan i živjet će do vijeka.«

»Zar zbilja?« upita ona živo kao da ne vjeruje njegovim riječima.

»Kako možeš da sumnjaš o tome? Isto tako, kako je istina, da postoji Bog, tako je istina, da on nikada ne će umrijeti«, uvjeravaše uzrujani reformator svoju ženu.

»Pa ipak«, odgovori ona krzmajući tako, da ju je morao pogledati, »i ako vjeruješ, da ima Boga, izgubio si svu nadu i klonuo duhom, kao da ga nema. Gledajući tvoju potištenost i meni se pričinilo, da je Bog umro.«

Zlovolje nestane; Luther se srdačno smijaše dosjetljivome i mudrome načinu, kojime ga je podučila njegova žena.

---

5. Shvaćaj zabavu isto tako ozbiljno kao i posao.

5. Shvaćaj zabavu isto tako ozbiljno kao i posao.

Deset je stvari potrebno, da budemo u životu sretni. Prvo je zdravlje, a drugo, treće četvrto — novac.

Evo ovako govore naši moderni filozofi. Nu mi kažemo: »Sretan je onaj, koji sreću traži ne u nedostiživim idealima već u zbiljskom životu, gdjegod mu se pruža«. Sreću ne valja odgađati na bolja vremena. Kad budemo bogati, poduzet ćemo dalek put ili kad nam bude moguće, okružit ćemo se djelima znamenitih ljudi. Ne — mi treba, da iz našega sadašnjega života izvadimo ono, što je najbolje.

»Zašto želiš silnim žarom tako
Što daleko je, — nikad ne mož' biti,
Kad lijepo blizu je — i lako
Nježnim, milim čarom život kiti?«

Posvuda možemo, da stvorimo sebi raj, samo treba da radošću zasladimo svoj život, inače radosti nikada ne ćemo naći.

»Jedan dio svoga vremena«, govori dr. Johnson, »trebali bi da provedemo u društvu vedrih ljudi.«

»Ja se zabavljam od jutra do mraka«, hvalio se pisac Dana svome prije vremena ostarjelome prijatelju. »Čitaš li novele, igraš li se biljara i šećeš li dostatno?« To su pitanja, koja mu je postavio.

Kada smo zadovoljni, čitava nam se priroda smiješi. Zrak nam se čini pun miomirisa, nebo vedrije, cvijeće nam miriše ugodnije, a ptice pjevaju radosnije.

Krasan li je život taj! Kad jutrom otvorimo oči, ugledamo lijepi svijet, grudi nam se pune čistim uzduhom, uživamo sunčane zrake, te postajemo svijesni svježine i snage, koja nam treperi u svakome živcu.

Već je osjećaj života sam po sebi lijep, a svijet u kojemu živimo dobar i ako kadšto silom nastojimo da ga učinimo zlim.

Rado slušam roj pčelica u sunčanom cvijetu,
Pčelin zujak mio mi je u veselom lijetu.
Košto oblak sitan kreće
Visoko nad šumu, polje
Tako duša moja lijeće
Za pčelinim glasom dolje.

Rado slušam povjetarac u mirisnom cvijetu
Cvijetka gledam šarolike latice u kretu
Pa ako tad listić pane
Na smaragdni zelen sag
Miso moja, koja svane
Slijedi pâda toga trag.

Rado ležim na travici, gdje mi pogled obuhvaća
Zelen brijeg i nebo plavo; miso moja mirno shvaća:
Plemeniti, čist užitak
Pruža se onome da
Tko života svoga napitak
Umjereno trošiti zna.

Osim toga svuda možemo naći neiscrpljenih radosti.

Goethe kaže, da bi svaki dan trebali čuti barem jednu popijevku, pročitati barem jednu dobru pjesmu, promatrati jednu lijepu sliku, te progovoriti, ako je iole moguće, barem nekoliko razboritih riječi. — A ne bismo li mogli popijevkom, pjesmom, slikom i dobrim riječima obradovati i svoga bližnjega? Zar da uz brigu za svagdanji kruh zaboravimo sasvim glazbu i pjesništvo? Svaka veličina i oduševljenje u svijetu knjiga može da postane udio svakoga pojedinca. Što je bolje od lijepe književnosti, vještoga pripovjedačkoga dara, putopisa, povjesnih djela i biografija?

Franklin pripovijeda: »Nedaleko mojega ureda među mnogim drugim radnicima opazio sam nekoga zanatliju, koji je bio uvijek najbolje volje, smiješio se svakome, koga bi susreo i za svakoga je imao prijaznu riječ. Bilo vrijeme ma koliko vlažno, hladno i tmurno, sa njegova vedra lica odsijevao je vazda sretan smiješak. Jednoga jutra zamolio sam ga, da mi objasni tajnu svoga uvijek jednakoga raspoloženja.

»To nije nikakva tajna, doktore,« odvrati on. »Ja imadem kod kuće najbolju od svih žena, koja me svaki dan, kad idem na posao, razgovori prijaznim riječima.

Kada se uveče vratim kući, ona me dočeka smiješkom i poljupcem. Ne samo da je pripravila čaj nego je, da me obraduje, svršila kroz dan i mnogo drugih sitnica. Ja sam tako sretan, da ne bi nikome ništa na žao učiniti mogao.«

Najsretniji obiteljski život, gdje vlada uviđavnost i sklad našao sam kod siromašnih ljudi. Ovdje podove nijesu zastirali prekrasni ćilimi, niti je tu bilo skupocjenih slika, ni glazbila, ni umjetnina, pa ni lijepih knjiga.

Ali tu su živjela zadovoljna srca, požrtvovni i nesebični ljudi, koji su prinijeli, štogod je bilo moguće, sreći drugih i nastojali da se uz susretljivu njihovu ljubežljivost zaboravi siromaštvo njihove okoline.

Samo jedna zadovoljna, vedra i blaga duša u kući dostaje, da ugodno utječe na sve ostale.

On ili ona podaje pravac, po kojemu se ravna cijela obitelj.

Mladi su ljudi lako razdraživi, bahati i grubi. Manjka im učtivost, prijaznost, nježnost i ljupkost. Sve se to dade steći u općenju sa finim ženama, jer ove nježno osjećaju, brzo sude, točno promatraju i neobično lako shvaćaju.

Tek miješanjem muških i ženskih svojstava proizvode se u svakome spolu najbolji značajevi. Žena proniknuta ljubavlju, kraljica je u svojoj kući.

Washington Irving reče: »Imao sam često priliku, da se divim snazi, kojom žene podnose svoju sudbinu.«

Nesreće, koje satiru muževe, izazivlju kod nježnoga spola

svu otpornu snagu i podaju ženskome značaju neustrašivost i dostojanstvo, a gdjekad i uzvišenost.

Ne znade li žena prijazno i ugodno urediti svoju kuću, tako da je ona mužu najčišće i najugodnije prebivalište i zaklonište od briga i muka vanjskoga života, tada neka se Bog smiluje takvome jadniku, jer on zaista nema doma.

»Kućevni su ljudi najsretniji,« govori Longfellow. Koli mnogo vrijedi dobra žena i dobra mati! Nije li ona dar Božji, puna snažne i neiscrpive ljubavi? Nije li ona stvorena, da kuću, svijet i društvo poboljša, poljepša, podigne i rijesi?

Nitko joj ne može vrijednost dovoljno ocijeniti, osim ako ju je upoznao i razumio kod svoje majke, ili ako je u velikoj kušnji, kada ga je sve ostavilo, imao ženu, koja mu je povratila vjeru u Boga.

Dražesna je priča o jednome ministru, kojega upitaše, šta bi hotio biti, kad ne bi bio onaj, što jest.

On časak krzmaše odgovorom, dok je, kako se činilo, obredao u duhu sve velikane zemlje. Tad mu se pogled zaustavi na njegovoj ženi, koja je sjedjela na drugome kraju stola, te ga pozorno promatrala. Najednom naglo reče: »Kad ne bi bio koji jesam, najvolio bi biti drugi suprug moje žene«.

Prijazne su riječi pravi med, dok su zadijevanje, bockanje, prigovaranje, razdražljivost, nestrpljivost, zlovolja, neprijaznost, predbacivanje i neučtivost razlozi, koji donose nemir i nesreću u kuću.

»Ah,« reče neka stara gospođa, povrativši se sa nekoga pogreba, »bilo bi zaista dobro, da mrtvi mogu čuti svoje nadgrobno slovo! Kako bi se na primjer radovala gospođa N. Sirota — ni slutila nije, koliko su je ljudi cijenili.

Bila je uvijek zaplašena. Njezin suprug kao da joj uvijek prigovara. Po svoj prilici nije ni tako zlo mislio. Kad bi se štogod u kući razbilo ili pokvarilo, ponio se uvijek tako, kao da je to njegova žena hotimice učinila. Tim svojim postupkom zarazio je i ostale članove obitelji kao hripavcem ili ospicama.

A danas kod pogreba gospodin župnik tako je lijepo govorio, kako je gospodin N. doveo svoju ženu sasvim mladu u naš kraj, kad je ovdje bila jošte pustoš, te kako je ona ustrpljivo podnijela svaku oskudicu i kako je bila dobra žena. Župnik ove pojedinosti ne bi mogao znati, da mu to sam gospodin N. nije pričao.

O, o! da je barem jedamput u životu sam kazao svojoj gospođi, što je o njoj mislio. Čini mi se, da bi prištedio bio pogrebne troškove.

Kada je svećenik spomenuo, kako će djeci manjkati njihova dobra majka, činilo mi se, da to sirote od ganuća ni slušati ne mogahu.

Živa je istina, da je ona živjela samo za svoje. Čini mi se, da će sirota morati tek priviknuti na slatki nebeski mir, jer na zemlji zaista nije nikada imala počinka.

Zacijelo joj se dopalo i prekrasno cvijeće, kojim su je okitili. U svojoj bašči nije smjela zasaditi ni najmanju gredicu cvijećem. Njezin muž običavao je govoriti, da je zelje mnogo ljepše i korisnije. A koliko bi je više radovale mirisave ruže i drugo cvijeće.«

Starica je imala posve pravo.

Velika tajna sretnoga kućanstva sakrivena je u sklonosti, koju čovjek ne samo osjeća već je umije i izraziti.

Onaj je najsretniji — bio kralj ili seljak — koji u svojoj kući nalazi mir.

I za djecu nije dobro da žive u hladnome i bezradosnome svijetu.

U kući treba da vlada vedrina, koja ima poput sunca obasjavati dječji život, a u isto vrijeme treba da priviknu radovati se malim stvarima i jednostavnim zabavama.

Kako bi krasan bio naš domaći život, kad bi svako dijete — spremajući se na počinak — moglo veselo pogledati svoje roditelje i kazati:

»O, kako je bilo danas lijepo u našoj kući!«

Jer ljubiti i ljubljen biti
Veljom srećom život kiti!

---

6. O stvarima, koje se i netražene nađu.

Znameniti francuski slikar Eugen Delacroix objedujući jednoga dana kod baruna Rotschilda, pripovijedao mu je, kako već dulje vremena traži uzalud glavu, koju bi mogao upotrijebiti kao obrazac za prosjaka svoje najnovije slike. Ali sada promatrajući pozorno crte domaćina, palo mu je na pamet, da je u njemu našao željeni uzor.

Rotschild, veliki ljubitelj umjetnosti, pristane najvećom pripravnošću, da posluži slikaru kao model.

Sutradan Delacroix prebaci kabanicu preko barunova ramena, dade mu u ruke štap i smjesti ga tako kao da sjedi na stepenicama nekoga rimskoga hrama. Dok je majstor na kratko vrijeme izašao, nađe Rotschilda u tom položaju jedan od najmilijih učenika umjetnikovih. Pomislivši, da je prosjak tek unišao, pogleda ga samilosno i pruži mu zlatnik.

Rotschild mirno zahvali, turi novac u džep, a učenik umjetnikov opet izađe.

U kasnijem razgovoru sa umjetnikom sazna Rotschild, da je mladić doduše vrlo darovit, ali siromašan.

Nekoliko dana iza toga primi mladić pismo, u kojemu je bilo pisano, da dobročinstvo nosi kamate, pa je tako i njegova svota, poklonjena čovjeku, kojega je držao za prosjaka, narasla na 10.000 franaka.

I tim pismom bio je zamoljen, da taj novac podigne u Rotschildovoj trgovačkoj kući.

Ovaj događaj jasno pokazuje vještinu, kako se čovjek i pored velikih briga može zabaviti. Ovdje se je ta vještina pokazala u ugošćenju umjetnika, prikazavanju prosjaka i nagradi vrijednoga učenika.

*

Taj primjer objašnjava i riječi Vilima Humboldta, koji je kazao: »Ne pitajmo suviše bojažljivo za sreću ili nesreću, već se strogo posvetimo svojim dužnostima. Sreća će tada sama sobom doći«.

Uvijek treba da mirno očekujemo, što će nam donijeti život, da vršimo svoje dužnosti ili da uživamo radosti, koje nam se slučajno pruže, a da pored toga mnogo ne razmišljamo, hoće li nas doista usrećiti.

Ne naliči li vedra duša svjetlucanju tekuće vode?

»Najveću sreću našao sam uvijek u poslu«, reče Gladstone, »jer marljivost nosi nagradu sa sobom«.

Mladež rado misli, da se odmara, kada se ničim ne napreže, ali posvemašnji odmor jest zapravo u mijenjanju posla.

Umori li se glava učenjem, pođimo na sunce i čisti uzduh, te se ondje dobro prohodajmo ili marljivo radimo.

Na taj način će se glava doskora umiriti i odmoriti. I narav radi neprestano. Naše srce kuca čak i kad spavamo. Ja nastojim, da što više živim po naravi i da oponašam njen rad. Ona me zato nagrađuje dubokim snom, te me podržaje zdravim i krepkim. I to je, mislim, najbolja nagrada marljivosti.

Da li uživamo lično, to je uzgredno, dok je mnogo važnije, da li smo drugome od koristi.

Samo su oni ljudi sretni, koji misle više na tuđu nego li vlastitu sreću.

»Što daje desnica, neka nezna ljevica.«

John Ruskin naslijedio je milijun dolara. Ovim novcem odluči da učini dobro. Pomogao je siromašnim mladićima i djevojkama, koji nastojahu da što čestito nauče. Podigao je domove za radnike i sagradio male kuće za siromašne obitelji. Osnovao je i društvo, kojemu je bila svrha pusto zemljište oko Londona učiniti plodnim.

Ovo je zemljište upotrijebljeno, da se pomogne onim nesretnicima, koji su se željeli podići iz kala, u koji su ih strovalile nemilosrdne društvene uredbe i vlastite slaboće. Kaže se, da je ovo poduzeće ponukalo generala Boota da uredi svoje naseobine.

Ruskin podupirao je veledušno mlade umjetnike i učinio je mnogo da unaprijedi kod mladića smisao za umjetnost.

On je kupio deset lijepih slika za tri hiljade sedamstoipedeset dolara i poklonio ih, da se izvjese u javnim londonskim školama.

Na taj način potrošio je već do 1877. tri četvrtine svoga imetka, a osim toga i sve, što je zaslužio pisanjem.

Ali potrebe siromašnih slojeva i njegove osnove, koje su išle za tim, da oplemene i poprave život radničkih slojeva i da im pribave što više svijetle radosti, bile su takove, da je odlučio pokloniti još i sav preostali imetak. Za sebe htio je zadržati samo godišnji prihod od hiljadu i pet stotina dolara.

»Sipaj svud cvijeće, kudagod krećeš,
Jer istom stazom vratit se ne ćeš.«

Imade ljudi, koji su spremni na najveće žrtve, pa ipak propuštaju malene usluge, koje bi mnogoga učinile radosnijim i sretnijim.

Neka mlada gospođa u žurbi tako gurne jednog bosonogog dječačića da je malone pao. Ona se zaustavi i reče: »Oprosti, vrlo mi je žao, da sam te gurnula«.

Mali skine kapu s glave, pokloni se duboko i reče ponosnim smiješkom: »Opraštam veoma rado. Drugiput možete me i oboriti, ja vam to nipošto ne ću zamjeriti«.

Krivo činimo, čuvamo li svoj smiješak, simpatiju i prijazne riječi samo za one, koji su nama ravni ili koji su upravo odsutni, ili odgađamo li ih za kasnija vremena.

Neki mali dječak reče svojoj majci: »Danas ne mogoh nikako razveseliti svoju sestricu i ako sam nastojeći o tom razveselo sam sebe.

Bio jednom neki kralj, koji je veoma ljubio svoga sina i nastojao, da ga na svaki način usreći. Pokloni mu malena konja, slike, nebrojene igračke, dovede mu i drugova za igru, ukratko sve, što se je za novac kupiti moglo.

No mladi kraljević bio je pored svega toga nezadovoljan. Na čelu mu bijaše utisnuta bora i želio je uvijek nešto, što jošte nije imao. Tada dođe na dvor neki čarobnjak. Opazivši namršteno čelo kraljevića, reče kralju: »Ja mogu tvoga

sina usrećiti i razvedriti. Treba samo, da mi mnogo platiš, hoćeš li, da ti otkrijem tajnu«.

»Dobro,« reče kralj, »dati ću ti sve, što tražiš«.

Čarobnjak odvede dječaka u posebnu sobu, napisa nekom bijelom tekućinom nešto na artiju. Tada dade dječaku goruću svijeću i reče mu, neka je drži ispod artije i nastoji da pročita što je napisano na njoj.

Dječak učini, kako mu je bilo kazano, i bijela slova sinuše lijepom modrom bojom.

On pročita ove riječi: »Iskaži svaki dan bilo kome kakvugod uslugu«.

Kraljević posluša savjet i postane najsretniji dječak u kraljevstvu.

»Naša je sreća mozaik«, govori neki pisac, »sastavljen od samih malenih kamenčića«.

Vještina, da se prilagodiš svojoj okolini, da imadeš sućuti, da nijesi sebeznao, da ne povrijediš tuđiš osjećaja, da štediš tuđe slabosti, da ne diraš njihove rane, — to je ono tisuću sitnica, koje sačinjavaju našu sreću. One više vrijede od samo jednoga velikoga djela izvanredne dobrote i veledušja. Veliki događaji su rijetki!

Osobit je dar, kada čovjek već samom svojom prisutnošću čini ljude boljima i sretnijima, da si tome ni sam svijestan nije.

Beecher kaže: »Jedva je vjerojatno, da cvijeće znade, kako je dražesno. Evo, ove ruže i karamfili radovali su me cijeli dan svojim mirisom. Sada, povenuti u mome vrtu i ne slute, niti znadu što o radosti, koju su prouzročile.«

Prijaznost se dade najbolje isporediti kitici cvijeća.

Nije li cvijeće najpodesniji dar za mlado i staro? Tako i prijaznost i dobra djela, svakomu su dobro došli: djeci, odraslima, starcima i kao i većini bolesnika.

Čovjek treba da za nešto živi. Čini li dobro, ostaje nezaboravljen u srcu onih, kojima je iskazao ljubav i milosrđe.

U našemu životu treba da je sve skladno, hoćemo li da budemo sretni.

Bez poštenja nema uspjeha kao ni sreće bez čiste savjesti. Nema korisna života, živimo li samo za sebe.

Nije prijeko potrebno da budemo bogati, ali je prijeko potrebno, da budemo čestiti, pošteni, korisni ljudi, da odsijevamo vedrinom kudagod dođemo.

Onaj je čovjek sretan, u kojemu je sve skladno i koji imade srce pristupačno glasu prirode i nevidljivome kraljevstvu«.

Svaka čista, dobra i nesebična misao, svaka težnja srca za više i ljepše čini čovječji duh jačim i skladnijim.

To je ono stanje, koje neki stari učenjak nazivlje rajem dobre savjesti.

---

7. Molim prijazno!

Neka starija gospođa jednom zaželi, da se dade slikati.

Ona dođe k fotografu i sjede pred aparat sa svojim običnim, namrgođenim licem, kojim je natjerala u strah djecu svoga susjedstva. Fotograf pruži glavu ispod aparata pokrivena suknom i reče: »Molim prijazno!«

Ona to pokuša, ali zlovoljni, umorni pogled osta nepromijenjen.

»Gledajte prijaznije!« ponovi fotograf mirnim, ali čvrstim glasom.

»Vrlo se varate«, odgovori gospođa oštro, »mislite li, da jedna stara, samotna gospođa može prijazno izgledati i da se neko, tko je zlovoljan, može prijaznim pokazati samo zato, jer mu se to nalaže. Ako tako mislite, tada ne razumijete ništa od čovječje naravi. Da lice bude prijazno, a oči sjajne, treba da djeluje nešto spolja.

»O ne, nipošto! To dolazi iz nutrinje. Pokušajte još jednom«, reče fotograf dobroćudno.

On je to kazao tolikim uvjerenjem, da je gospođa iznova pokušala, da joj lice bude prijazno. — Ovaj put zaista s uspjehom.

»To je dobro! To je lijepo! Vi izgledate za dvadeset godina mlađi«, poviče umjetnik opazivši, kako je svijetla zraka obasjala uvelo lice.

Gospođa se vrati s novim čuvstvom kući. Ovo su bile prve ugodne riječi, što ih čula iza smrti svoga muža.

Kada stiže kući, ogleda se u ogledalu i reče: »Možebiti fotograf imade pravo, ali ja ću pričekati, dok slika bude gotova«.

Kada je slika bila gotova, činilo joj se kao neko priviđenje.

a osobito joj je lice odsijevalo nekadanjim mladenačkim žarom. Dugo gledaše ukočenim, ozbiljnim pogledom sliku. Tada progovori jasnim i čvrstim glasom: »Što se jedamput može, to se može i ponoviti«. Približi se svome malenome ogledalu i reče: »Razvedri se, Maro!« i živim svjetlom zasjaše joj oči.

»Prijaznije«, zapovijedaše sama sebi i miran smiješak prosu joj se licem.

Susjedi doskora opaze promjenu u njenoj spoljašnosti.

»Gospođo, vi se pomlađujete«, rekoše joj, »što se događa s vama?« »Ah, to dolazi iz nutrije. Unutra treba da se čovjek osjeti zadovoljan i vedar«.

Gorko prevari sudba me, pogledah je, nasmijah se,
Jer nitko i ne sluti, kol' gorak bje napitak njen.
Tad radost gle, upita me, što radim po vas dan
I osta tuj radosti ruj, a patnja presta kao san.

Uzbuđenje čini čovjeka lijepim ili ružnim. Briga, srdžba, nezadovoljstvo i zlovolja, svaki nepošteni čin, svaka neiskrenost, svaki osjećaj zavisti, ljubomora ili straha utječe pogubno na živčani sustav i djeluje na tijelo poput otrova.

Hoće li čovjek da bude lijep s polja, treba da takav bude najprije unutra.

Pet stotina dolara za dobru misao.

U nekoj školi bila je obećana nagrada za najbolju misao. Nagrađen je bio pisac ove rečenice:

»Ljudi prigovaraju tome, što je Bog pridodao ružama trnje. Zašto radije ne zahvale, što je dozvolio, da na trnju rastu ruže?«

Uzmimo svijet onakav, kakav jest uključivši i trnje, te ne očekujmo suviše od njega.

Oliver Wendel spominjaše još u poodmaklim godinama svoju pestinju sa najvećom zahvalnošću. Ona ga je svom revnošću učila, kako da brzo zaboravi svaku neugodnost. Kad bi se spotaknuo, udario u koljeno ili razbio nos, nije mu nikada dala vremena, da misli na svoju bol, već bi ga zabavila lijepom pričom ili ugodnom uspomenom. Ovoj gospođi imao je zahvaliti na vedrini svoga dugoga života. Ona ga je priučila

onome, što se lako prihvaća u djetinstvu, teško u zrelim godinama, a nikada u starosti.

»Kad sam bio dječakom«, pripovijeda neki drugi pisac, »te sam se porezao po prstu, tješili su me govoreći, da je to uvijek bolje, nego da sam prelomio ruku, a kad bi mi se natrusilo oko, držali su, da ću tu neprijatnost lakše podnijeti, pomislim li na bratića, koji je nesretnim slučajem izgubio oko.

Gledajmo nesreću isto takvom smjelošću, kako dijete sjevera gleda zimu. Škola mu je tamo preko bregova po sat daleko od kuće, ali on ne ostaje sjedeći u zapećku. Sa torbicom na leđima, prkosi nevremenu. Kad se je uspelo na vrh brda, tamo gdje je velika vijavica i gdje mu oštri sjever reže lice — ne uzmiče, niti ne čučne kraj plota, niti trči u susjednu kuću, da se ugrije. Ne, ono čvršće zakopča svoju kabanicu, te prkosi hrabro vijavici i prti sebi put po snijegu. I tako neustrašivo i junački, odlučna srca i rumenih obraza stupa naprijed sve do svoga mjesta u školi.

Djeca treba da se raduju svemu i da sve gledaju s najbolje strane.

Jednome ide lakše od ruke ovo, drugome ono, ali sve se dade naučiti kao i glazba i slikanje. Zar ne bi bila dobra škola u kojoj bi se djevojke i mladići osposobili tako, da veselo podnose svaku nezgodu?

Dnevnik radosti.

»Budi dobar pa ćeš biti sretan«. Lijepi taj savjet svakome je poznat. No jednakim pravom moglo bi se kazati: »Budi sretan pa ćeš biti dobar«, a da budeš sretan, to se, kao i svaka umjetnost, može postići vježbom.

Pišući ovo spominjem se jedne postarije gospođe, čije je lice bilo vedro i mirno, premda nije bila pošteđena od patnje. Izgledalo je kao da se i najmanje ne obazire na sitne boli i neugodnosti, koje znadu obično mučiti gospođe i urezuju bore u njihova lica. Neka čangrizava gospođa upita je za razlog njezina postojano dobroga raspoloženja. Lijepo, staro lice zasja radošću.

»Draga moja«, reče upitana, »ja pišem dnevnik radosti.«

»Što?« začudi se prva.

»Dnevnik radosti. Već odavna uvidjela sam, da ni jedan dan nije tako oblačan i taman, da ne bi imao svjetloga zračka. Zato sam si preduzela da zabilježim sve zgodice, koje su za žensko srce od velike vrijednosti. Već od svoga djevojaštva pišem knjigu sa znakovima za svaki dan u tjednu. To su same sitnice: nova haljina, razgovor sa prijateljicom, ljubežljivost iskazana mi od muža, cvjetić, knjiga, šetnja u polju, pismo, koncerat ili vožnja u kolima.

Sve to dolazi u moj dnevnik radosti i kad osjetim da postajem zlovoljna, pročitam nekoliko stranica dnevnika i vidim, kako sam sretna i blažena. Ako želite, možete zaviriti u moju riznicu.«

Čangrizava gospođa listaše po knjizi, čitajući tuj i tamo po koj redak.

Nađe zabilježeno:

»Primila sam pismo od majke.
Vidjela sam prekrasni liljan na prozoru.
Našla sam izgubljenu iglu.
Muž moj poklonio mi je nekoliko ruža.«

Tu je bilo i nekoliko pjesmica i redaka iz svakdanjega štiva ove mudre gospođe, te je taj dnevnik postao čitava zbirka ljepote i istine.

»Jeste li svakoga dana otkrili po koju radost?« upita čangrizava. »Da svakoga dana«, bijaše tihi odgovor. »Htjela sam svakako da dokažem svoju tvrdnju«.

Bilo bi taktičnije, da radoznala nije čitala dalje, ali ona to ipak učini. Tako nađe stranicu sa slijedećim retcima:

»Kad je umirao, počivala je njegova ruka u mojoj, a u zadnjem mu šaputu razabrah svoje ime.«

Iza toga slijedila je ova pjesmica:

»Samotno bdijući brda na visini
Prekrasno je tebi gledati odozgo
Sunašce mladoga danka u vedrini
I svijet taj zlatom prekriti odozdo.

Ali Bog ne želi sjajnost tvoga gleda
Više nego sumračine blijedi sjaj
Tihana podložnost također je svjetlost
Ovo svjetlo slijedit viši cilj je, znaj.«

Za krimskoga rata prodrla je topovska kugla neku utvrdu i izdubla u njoj lijepi vrt. Iz ružnoga pak jaza izbilo je vrelo, koje jošte i danas žubori.

Život nam nije dan da jadikujemo, već da nesebično služimo drugome.

---

8. Vedri ljudi.

James Buckham pripovijeda: »Viđam ovdje nekoga veoma pristalog starca, koji se svako jutro u isto vrijeme vozi vlakom u grad. Ne znam mu ni imena, pa ga ipak bolje poznajem nego li ikoga drugoga u gradu. Već iz daleka odsijeva vedrinom. Uvijek se smiješi, a usta otvara samo onda, kađa ima da kaže štogod prijazno, učtivo i milo. Svatko mu se klanja pa čak i starci. I on svakoga pozdravlja, ali u njegovome pozdravu nema ni drskosti, ni povjerljivosti. Ako je vrijeme lijepo, on ga svojim prijaznim pozdravom poljepša, a za kišovita vremena, pričinja se vedrina, s kojom o njemu govori, kao najljepša duga.

Svatko, koji se u osam i po vozi vlakom u grad, poznaje toga starca. Maglovito je i hladno, ali kad ga opazite, razvedrit ćete se u toliko, da biste najradije zapjevali — ili ja vrlo slabo poznajem ljudsku prirodu.

»Dobro jutro, gospodine!« reče g. Veselinović stupivši u vlak. »Oprostite, gospodine, ja vas ne poznajem«, odgovori g. Mrkonja. »To ja nijesan ni tvrdio, gospodine, ali vas ipak pozdravljam.«

Vedrina, prirođena nekim ljudima, upravo je genijalna. Jedva bismo mogli živjeti na tom svijetu, bez tih vedrih, sjajnih naravi, koje ne poznaju ni strogosti ni okrutnosti.

Već sama njihova prisutnost djeluje kao sunčani sjaj.

Sjaj, koji se očituje u samilosti k siromacima, u sućuti prema bolesnicima, u pomoći nesretnima, u prijaznosti i blagosti prema svima.

Vedra čovjeka svatko ljubi, sva su mu vrata otvorena. Svojom dobrotom razoružava predsude i zavist, te je svuda rado viđen kao lijep dan.

Vesela šala naliči blijesku, koji prodire tamne oblake, te najedamput razasja svu okolinu. Vedrina duše pak naliči svjetlu danu, koji trajno pretvara mrak u raj ljepote.

U Londonu dobila je kod izložbe cvijeća nagradu neka blijeda, bolesna djevojčica, koja je stanovala u uskom, tamnom dvorištu najtamnijega dijela grada.

Dijelitelji nagrada pitali su je, kako je moguće, da je njezin cvjetić u tako vlažnome mjestu bez sunca toli lijepo uspio.

Ona odgovori, da je u dvorište prodirao maleni sunčani zračak. Čim bi se taj zračak jutrom pojavio, postavila bi ona svoj cvjetić tako, da ga je zračak obasjao i tada bi ga pomicala uvijek za zračkom, te bi cio dan imao sunca.

Voda, uzduh i sunce tri su higijenska sredstva, koja gotovo svaki može imati.

Glasovita engleska bolničarka Florence Nightingale kazala je, da koliko ona znade, svaki bolesnik najviše treba, osim svježa uzduha, svjetla. Tamna je soba za bolesnike vrlo nepodesna. Oni trebaju ne samo svjetlosti već i sunčane topline.

Kad je bio podignut prvi sljepački zavod u Massachusettu, odlučio je odbor, da štedljivosti radi ne sagradi prozore. Sagradiše dakle zavod bez prozora, ali sa vrlo dobrim ventilacijama. Mišljahu, da slijepcima, jerbo ne vide, ne treba svjetla. No što se dogodi? Jadnim slijepcima klonula je snaga, te obolješe jedan po jedan. Postadoše nemirni i žalosni, da i sami nijesu znali zašto.

Kada su najzad svi oboljeli, a dvojica dapače i umrla, odluči odbor, da umetne u zgradu prozore.

Sunce se prosu po zgradi. Blijeda se lica zarumene, potištenosti nestane, a zdravlje se slijepcima opet povrati.

Sunce čini da uspijeva sve što živi. Ono djeluje najpovoljnijim učinkom na čovjeka. Ono ga razvedri i olakša mu svaki teret. Nosi li sunce i u srcu svome, tada ide veselo svojim putem, te gleda zadovoljno preda se i kad pod oblacima putuje. Pun je pouzdanja i onda, kad se sunce sakrije na obzoru njegova života.

»Breskvama ne može ništa nadoknaditi sunce«, znao je kazati Emerson, »a da i ti budeš od koristi, moraš gledati veselo u svijet«.

Kad čovjeka prosijeva dobra odluka, sja mu ne samo lice, nego mu je i sve biće proniknuto umiljatim svjetlom.

Čudnovata je moć vedrine, tvrdi Carlyle. »Vedar čovjek djeluje svojom osobnošću od prilike tako na druge kao što blaga toplina na šume i polja. On svojom prisutnošću pretvara najzabitniji zemaljski kutić u svijetlo, toplo mjestašce«.

Već ranom zorom, kad ga susretneš, obradovat će te, a stisne li ti ruku, prostrujit će ti žilama bujica vrele snage kao što će ti razgovor s njime povećati osjećaj energije.

Tko bi mogao zaboraviti Emersonov smiješak!

U njemu je bio blagoslov za svakoga, tko ga je poznavao.

Nije svako pravilno lice privlačivo. Imade ljudi čupavih obrva, upaljenih očiju, suviše duga nosa i neobično širokih, debelih usnica. Pa ipak su to ljudi često sa tako krasnom dušom, da ih rado vidimo, jer iz njihovih očiju odsijeva dobrota srca.

»Blaženi, koji donose radost,« to bi jošte trebalo da dodamo anđeoskim blaženstvima.

Svako voli malenu djecu, jer u njima sve trepti od radosti kao i ševin glas kad se ona pjevajući diže nebu pod oblake.

ORISON SWET MARDEN:

ŠTO RADIŠ, RADI KAKO TREBA

SADRŽAJ.

---

1. Nemarnost je zločin.

Prije nekoliko godina pokazala se pukotina na jednom parobrodu u Novom Londonu. Kod popravka opaziše u kljunu lađe čekić, koji su radnici zaboravili ondje prije trinaest godina. Kad se gibala lađa, pomicao se i čekić udarajući u daske tako dugo, dok ih je naposljetku probio.

Nedavno opaziše u Alabani, da je neka djevojka odsjedjela u zatvoru dvadeset godina umjesto dvadeset mjeseci. Kriv je tome bio neki pisar, koji je u osudi napisao »godina« umjesto »mjeseci«.

Povijest čovječanstva predočuje nam bezbroj slučajeva, kako su goleme pogriješke nastale nemarnošću ili neoprostivom pomutnjom ni porad šta, nego jer se mnogi ne mogu priviknuti da rade temeljito i točno, te da svoj posao svrše bez prijekora. Bezbrojni su ljudi ohromili, oslijepili, ostali bez ruke ili su inače nakaženi samo zato, jer su nepouzdani radnici radili površno i izručili nemarno izrađen posao, a pogrješke i slaba mjesta pokrili bojom i pokostom.

Koliki su ljudi izgubili život zbog nepoštena i varava rada, bezbrižnosti, zapravo zločinačke nehajnosti kod postavljanja željeznica! Kolike li su se nesreće zbile zbog prijevara kod prodaje točkova, strojeva ili parnih kotlova ili zbog toga što su pruge, zavori i skretaljke bile loše. Radnici uručili su nepošten posao i kod toga tvrdili, da je dosta dobar za plaću, koju za nj dobivaju. Često samo zbog toga, što posao nije bio savjestan ili zbog toga, što je neko bio nemaran kod posla, našla su se slaba mjesta u čeliku, te je pruga ili stup popustio, lokomotiva ili drugi stroj izdao, vijak se na otvorenom moru prebio, a tisuću putnika došlo u opasnost.

Koliko li se teških nesreća zbilo, jer su željezne motke ili

drugi željezni dijelovi za građu bili nehajno izrađeni! I kuće se poruše — često već prije no što su sagrađene — i zaspu radnike pod svojim ruševinama i to samo zato, jer je netko — bio to poduzetnik ili jedan od njegovih namještenika — bio nepouzdan i predao krnjav posao.

U nekom tvorničkom gradu u Massachussetu sruši se jednoga dana u punom jeku posla čitav mlin. U toj nezgodi zaglavi stotinu i dvadeset i pet ljudi. Nesreća nastala je uslijed silne nehajnosti građevnog poduzetnika. On je upotrijebio rđavo livene željezne stupove, koji su bili s jedne strane tanki poput artije, a s druge strane debeli poput grede, dok su upravo trebali biti na dlaku jednaki. Od jaka pritiska savili su se i slomili i tako je taj nevaljali posao stajao strašne žrtve čovječjih života.

Prije nekoga vremena uprepastio se svijet zbog provale nekoga mosta u Kanadi. I to je stajalo ne samo mnogo dragocjenih ljudskih života nego i milijune dolara. Neke novine pisahu o tome ovako: »Dvadeset tisuća tona čelika, koji se od više godina upotrebljavao za južno krilo velikog mosta preko rijeke svetog Lovrinca kod Quebeka izvitoperilo se u tili čas kao da je bilo od ljepenke, stropoštalo se u rijeku i povuklo sa sobom do stotinu ljudi, od kojih je preko sedamdesetorice bilo zgnječeno ili se udavilo. Pored toga strahovitoga gubitka, nesreća je stajala i graditelja više milijuna dolara. Sve je to bilo uništeno i izgubljeno za nekoliko časaka.«

Kanadska vlada imenovala je odbor, da ispita uzrok nesreće. Vještak, mjernik Cooper, izjavio je slijedeće: »Uvjeren sam, da su se odmah iz početka poduzeli koraci, te da se zastranjivanje zavoja načinilo neopasnim — zašto bi dostajao trosatni rad i trošak od sto dolara — bili bismo sve nedostatke i slabosti, koje opažamo sada, lasno kasnije popravili i most načinili da bude čvrst i valjan.«

Ovdje se može ustanoviti dvostruki zločin: ponajprije bezbrižnost i nemar nadzornika posla ili njegovih radnika kod izgradnje mosta, a osim toga zločinački nemar mjernika, koji bijahu odgovorni za stanje mosta, te koji su mogli bez osobite pažnje i razmišljanja zapriječiti nesreću i to troškom od ciglih

stotinu dolara. Većina željezničkih nesreća ili drugih nezgoda na vodi i na kopnu, koje su razlogom nevoljama, te kojima su žrtvom toliki ljudski životi, posljedice su nemarnosti i nebrige. Oni su plod rđavog posla nemarnih i bezbrižnih radnika, koji nijesu dosta visoko cijenili svoj rad.

Svuda na svijetu opažamo žalosne posljedice nemarnoga rada. Drvene noge, prazni rukavi, nebrojeni grobovi; djeca bez oca i majke, sve to priča o nekome, koji je načinio pogrješku, bio nepomnjiv ili je nemarno radio.

Najgore zločine ne kažnjava zakon. Nemar, netačnost, netemeljitost — to su zločini protiv čovječanstva, koji uzrokuju više nesreće nego li nedjela, zbog kojih je krivac isključen iz ljudskoga društva. Gdje bi malenom griješkom mogao nastradati dragocjeni ljudski život, tu je nemarnost isto takav zločin kao i promišljeno ubojstvo.

Kad bi se svi ljudi kod svakoga posla posavjetovali sa svojom savješću, te ga izveli potpuno i bez prigovora, bilo bi pošteđeno mnogo ljudskih života. Ne samo da bi bilo hiljadu puta manje nakaženih ljudi, već bi i ljudstvo bilo mnogo krasnije i razvijenije.

Ako hoće čovjek da bude pošten i pouzdan, treba da izručuje pošten i pouzdan posao. Tko od običaja vrši jadno i lakomisleno svoj posao, taj će doskora i u drugim stvarima postati nepouzdan. Tko od običaja zanemaruje svoj posao, taj kvari svoj značaj. Krparenje u poslu uzrokom je da čitav čovjek postane krparija. Naš je posao dio našega bića. Svaki nepotpun i nemaran posao, koji puštaš iz ruke jest ne samo uvreda tvoga samopoštovanja već i grijeh protiv tvoga najvišega ideala. Svaki nevaljan posao, koji daješ iz ruke, tvoj je neprijatelj, **koji te ponizuje i sprječava da napreduješ i da budeš bolji.**

---

2. Posao i značaj.

Ništa toliko ne ubija plemenito častoljublje i ne ponizuje brže naš položaj kao navika, da sve oko sebe uredimo sirotinjski i da sve kupujemo što jeftinije, štono riječ u »bazaru kod jeftinoće«. Neprimjetno postajemo slični stvarima, koje nas okružuju. One postaju dio našega bića. Običaj izraditi svoj posao lakoumno ili površno kvari nutrinju našega značaja, a prema tome i tkivo cijeloga života.

Većina ljudi misli, kako bi u mladosti uradili što više, bez obzira na to, da li su i dobro izveli svoj posao. Takovi ljudi poduzimlju suviše a ništa ne načine kako treba. Oni ne znaju, tko načini hiljadu poslova površno, da nije ni izdaleka učinio kao onaj, koji je jedan jedini posao svršio savršeno i pravo. Time je utisnuo žig svoga značaja poslu. Jedino dobar posao zadovoljava čovjeka i ispunja ga samopouzdanjem.

Mi smo stvoreni tako, da stupanj savršenstva, koji podajemo našemu poslu, utječe na nas tako, da usavršuje i naš život. Cijelo biće čovjeka postaje postepeno takovo, kakav je njegov posao. Priučavanje da svoj posao vršimo brižno i točno jača sav naš duh i poboljšava mu značaj. Obratno, vršimo li svoj posao netačno, nemarno i površno, ponizujemo naš duh, slabimo duševnu snagu i naposljetku ponizujelo sve naše biće. Svaki napola ili nemarno svršeni posao, koji dajemo iz ruku, ponizuje nas i oduzimlje nam nešto od samopoštovanja. Nijesi li svršio svoj posao kako treba, nijesi sasvim isti čovjek od prije. Odsele je manje sigurno, da će tvoj posao ostati na visini i da će ti tvoja riječ biti sveta. Što češće daješ iz ruku loš posao, to nesposobniji postaješ, da izradiš štogod izvrsno.

Istina, teško je izmjeriti snagu, koju imade nemarni posao, da te ponizi i učini gorim, a i njegovo djelovanje na

tvoju nutarnjost. To se sasvim neprimjetno događa i napreduje u tebi. Ali nitko, tko iz običaja izručuje površan posao, ne može da poštuje sama sebe. Tko pak nema samopoštovanja, nema ni samopouzdanja, a gdje toga obojega nema, tamo je nemoguće proizvesti štogod znatno.

Za čudo je kako uobičajena nemarnost u vršenju posla sigurno i neopazice podvrgne sebi potpuna čovjeka i promijeni njegove duševne sposobnosti. Nije više podoban postignuti cilj svoga života i ako sebi uobražava, da čini sve, što je u njegovoj snazi, da mu se približi.

Poznajem čovjeka, koji je bio prožet gorućom željom, da učini nešto znatno. On je zaista i mogao da to izvede. U početku bio je izvanredno tačan i pomnjiv. Uvijek je iziskivao od sebe najviše te se nije nikada zadovoljio čimgod. I sama pomisao, da štogod nemarno izvrši, bila mu je odvratna. Kasnije, kada je pomalo privikao zadovoljiti se i manje dobrim poslom, pao je i duševno i moralno tako duboko, da ga sada zadovoljava i loš posao. Toga on i ne opaža, niti osjeća poniženja, da je danas čovjek srednje ruke. Najžalosnije pak jest, da i ne zna, zašto svoj prvobitni cilj nije postigao.

Da naše častoljublje i naši ideali ostanu jaki i visoki, potreban im je postojan nadzor i njega. Mnogi ljudi, živeći sami ili sa ravnodušnim ljudima, izgube častoljublje. Njihovi ideali ne ostaju na prvobitnoj visini. Ovakovima je potrebita neprestana pomoć, poticaj ili primjer drugih.

Sjećam se čovjeka, koji je prije zauzimao odlično mjesto. Dok mu je živjela žena, imao je najviše ideale i ciljeve. Bio je izvanredno brižan i točan u svemu što je radio. Njegovo nastojanje bilo je na takovom stupnju, da nikad nije bio zadovoljan samim sobom, i ako je radio, što je najbolje mogao. Ali kad mu umrije žena i on osta sam, popusti u svojim zahtjevima. To se najprije opazilo na njegovoj spoljašnosti, kojoj je sve manje posvećivao pažnje, dok se sasvim zanemario, te je postao odvratan svakome. Pored toga zacijelo nije ni primjetio, da se s njime dogodila tako velika promjena.

Stupi li mladić u radnju, gdje se od njega zahtijeva malo i gdje se zadovoljavaju površnim radom, izgubit će brzo svoje ideale i temeljitost.

Dozvolimo li, da se potkrade površnost u naš posao isto je, kao da uzmemo malo otrova. On slabi našu redovitu djelatnost i život. Površnost djeluje na nas kao i kvasac na tijesto, to jest, od časa kad ga metnemo u tijesto pa sve dok ne uskisne. Tako i površnost smanjuje naše ideale, slabi ponos i pokvari napokon čitava čovjeka.

Čovječje je biće stvoreno tako, da boluje li jedno udo, obole i svi udovi, dakle sav čovjek. Dobrota rada i dobrota značaja tijesno su vezane. Svatko je već zacijelo primjetio, kako se je brzo pokvario značaj mladića, kada je počeo nemarno raditi, cijele satove tratiti i postepeno zanemariti svoju službu.

Zapitamo li kažnjenike naših kazniona, što ih je dovelo u zatvor, svaki bi ustanovio početak svoga propadanja tamo, gdje je počeo skračivati svoje radno vrijeme, varati svoga pretpostavljenoga i obavljati svoj posao bezbrižno i nepouzdano.

Mi smo zato stvoreni, da budemo pošteni i pouzdani. Trebali bismo uvijek i svagdje da budemo pouzdani, jer svako odaljenje od ovoga stanja pogoršava i kalja cio naš značaj. Pouzdani treba da budemo u svakoj zgodi, jer ili smo pouzdani u svačemu ili uopće nijesmo pouzdani. Biti pouzdan ne znači samo, da se čovjek može osloniti na našu riječ nego da i kod našega rada može sigurno očekivati, da će biti zdušan, točan i pošten. Nije dosta samo da ne lažeš riječima. Ni svojim djelom ne smiješ da lažeš.

Nije dosta samo da drugima ne kradeš novac ili dobro, ti ih i za njihovo vrijeme ne smiješ prikratiti. Ne smiješ ih oštetiti ni tako, da tvoj posao obaviš samo napola ili da zlo i nemarno radiš ili da ti je posao ravnodušan. Ugovor sa onim, koji te je primio u posao, obvezuje te, da što bolje izvršiš svoju dužnost a ne samo s lake ruke.

No i bez obzira na vrijednost rada, koju svaki posao treba da sadrži u sebi kao i bez obzira na utjecaj, koji imade na tebe, nije dobro za tebe, da čovjeku, koji te je uzeo u posao i koji očekuje, da ćeš posao izvršiti što bolje, predaješ površan rad. To i tebi smanjuje vrijednost.

»Ti si luda«, reče jedan radnik drugome, »da se toliko mučiš oko svoga posla, kod kojega zarađuješ tako malo. Ja se držim načela, da za što manji posao dobijem što više i tako zarađujem dvostruko.« Drugi odvrati: »Lako moguće, ali ja, obavljajući posao kako treba, mogu da sebe poštujem i cijenim više, a to je za mene važnije i vrednije od novca.«

Svako može sam sebe više poštovati, ako mu posao odobrava i savjest. To pak vrijedi više od najveće gomile zlata, koju je dobio za varanje i nemaran posao. Ništa te ne može toliko zadovoljiti i prožeti opravdanim ponosom, kao posao, koji si obavio potpuno dobro. Savršeni posao odgovara načelima našega bića, jer mi smo stvoreni, da budemo savršeni.

---

3. Milijun izgubljen nemarnošću.

»Nemarnost i neznanje natječu se, tko će od njih prouzročiti više nesreće«.

Mnogi mladić ne napreduje samo zato, jer je opterećen porocima, koje drži neopasnima. To su nemarnost i netačnost. On ništa ne svrši, što je započeo. Kod njega ne možemo biti nikada sasvim sigurni, da li je ono, što proizlazi iz njegovih ruku u potpunom redu. Uvijek je od potrebe, da još netko pregleda njegov posao. Poznato je, da stotine trgovačkih pomoćnika i knjigovođa ostaju uvijek kod svoje malene plaće i svoga podređenoga mjesta. Uzrok tome jest gotovo uvijek taj, što nijesu navikli vršiti svoj posao što bolje.

Neki ugledan trgovac tvrdi, da nemarnost, netačnost i pomutnja namještenika stoji Chicago na dan po milijun dolara. Poslovođa neke velike trgovačke kuće u Chicagu kaže, da je prisiljen u svome dućanu porazmjestiti nadzornike, da ukloni opasnosti, koje prijete zbog netačnosti i pomutnje. Neki dioničar tvrtke Johna Wanamakera reče, da se kod njega izgubi na godinu mnogo hiljada dolara zbog nepotrebnih pomutnja i nesporazumaka. U odjeljenju za nedostavljena pisma na glavnoj pošti u Washingtonu sakupilo se jedne godine sedam milijuna pisama. Među ovima bilo je osamdeset hiljada bez naslova. Veliki broj potjecao je iz trgovačkih kuća. Lasno je sebi predstaviti da namještenici, koji su uzrokom takovih pomutnja, ne mogu lako napredovati.

Imade mnogo namještenika, koji se plaše i pomisli, da svome predpostavljenome samo jedamput slažu. Pa ipak isti ovi svaki dan lažu time, što za svoga poslodavca ne rade kako bi trebali, koji svoj posao ne vrše pošteno, koji svoje radno vrijeme ne ispunjuju savjesno, izmiču pred neugodnim

poslom, koji su ravnodušni, da li posao napreduje ili ne. Isto je tako nepošteno prevariti svoga poslodavca nevaljalim poslom — ili izmicati pred poslom kao i slagati mu. Poznavao sam i sâm mladiće, koji svome poslodavcu pod nikoju cijenu ne bi slagali, a ukrasti mu vrijeme, koje su mu dugovali, kada su primjerice bili kuda poslani, ili otići od posla, da kradomice popuše cigaretu ili da prilegnu malko, to im nije bilo ispod časti. Oni nijesu mislili na to, da se laž može i učiniti, a ne samo iskazati, te da je laž učiniti veće zlo nego li je iskazati.

Svaki, koji se bilo na koj način iznevjeri svome cilju — da bude pošten i nepovrediv — taj je nepošten i nepouzdan. Svako se svojstvo — sposobnost, koja se ne izrabi na pravi i zdravi način — izrodi. Tko predaje svijetu krpariju, tko sljepari robom, koju prodaje ili priređuje, taj laže i vara. Tko upotrebljava za robu slab, tričav i nevaljan materijal, a pogrješke pokriva bojom i pokostom, taj je nepošten i to isto toliko prema sebi kao i prema svome bližnjemu. On će platiti za to skupu cijenu, jer radeći tako u isto vrijeme smanjuje i slabi svoje samopoštovanje, značaj i ugled.

Ipak vidimo, kako se na tisuću mjesta prodaje roba neznatne vrijednosti, jer onaj, koji ju je izradio nije svojim poslom pokazao niti značaj niti znanje. Odijela i dijelovi odijela, koji su na prvi pogled izgledali fini, izgube odmah oblik, objese se na tijelu, te izgledaju kao iznošena. Dugmeta opadaju, porubi se kod uporabe paraju: svuda se opažaju oporeni šavovi a često se i cijela tkanina raspada prije nego je nekoliko puta bila nošena. Mnogi ljudi ne obuku gotovo kupljene haljine prije, dok ponovo ne pričvrste sva dugmeta i dok se cijela stvar još jednom ne pregleda te manjkavo ne popravi.

Posvuda nalazimo namještaj, koji je na oko sasvim lijep, a kad ga tačno razgledamo, naiđemo na pogrješke i slaba mjesta pokrivena bojom i pokostom. Gdje su pojedini dijelovi sastavljeni, opaža se tutkalo. Stolice i kreveti pucaju, čim ih upotrijebimo. Vijci otpadaju, dršci se lome, a mnogi se komadi raspadaju sasvim, ma da su jošte posve novi.

Vidio sam jednoprežna kola, koja su se gotovo raspala a nijesu ni tri mjeseca bila rabljena. Gdje je boja i laštilo

otpalo, vidjelo se, da su žbice bile trule, drvo crvljivo, spojevi slabi, a sav posao nemaran.

Na mnogim predmetima, koji se prodaju, trebalo bi da piše: »Samo za prodaju a ne za uporabu«.

Kad bi se sa napola svršenih te nepošteno i nemarno izrađenih predmeta skinulo laštilo, pokazali bi se isti u pravome svjetlu i govorili bi: »Ne kupuj me, siroto-radniče. Ja sam samo za prodaju, a nijesam za uporabu. Ni bogati ljudi ne mogu sebi priuštiti da me kupe, jer ja se raspadam prije nego li što bi smio da budem napola rabljen.«

Jeftina, od ostataka načinjena odijela kazala bi: »Ne kupuj me! Dugmeta padaju s mene, a moji će se šavovi raspasti netom me prvi puta obučeš. U najkraće vrijeme izgubit ću oblik, a čim dođem na kišu, pokazat će ostaci, iz kojih sam sastavljen, moje varavo biće.«

Fino obojadisani, na oko lijepi predmeti, kazali bi: »Ne ocjenjuj me po mojoj vanjštini. Moja površina prikriva crvotočinu, nepravilno složene daske, rupe, pukotine. Sve te manjkavosti pokrivene su polituром, laštilom i bojom. Ja sam samo za gledanje, nipošto za porabu.«

Dan danas vrlo je teško naći nešto, što je izrađeno dobro i pošteno, što odaje značaj, osobnost i temeljitost. Veći dio predmeta je samo kako tako slijepljen. Površni i nepošteni posao tako je općenit, da trgovine, koje prodaju stvari, na koje se možemo osloniti, uživaju najveći ugled. One mogu zahtjevati najviše cijene.

U Americi nema nijedne gospođe, koja izbirajući zlatninu ili srebrninu, ne stavlja tvrtku Tiffanyjevu na prvo mjesto. Ime Tiffany uživa ugled, koji je sebi stekao svojim stogodišnjim značajnim radom. To je ime jamčevina za pouzdanost i vrsnoću. Tiffanyjeva mušterija znade, da ne će biti prevarena, naruči li stvari osobno ili pismeno. Ona znade, da se u toj radnji nikada ne prodaju stvari patvorene, manje vrijedne ili napola izrađene. Dobar glas trgovine njoj je najbolja reklama. Imade tvorničara, koji svoje ime cijene kao najveće blago. Ni za koji novac ne bi ga proigrali trgujući nevaljalom robom. Često se plaćaju silne svote samo za ime, jer je ono

jamstvo za pouzdanost i čestitost robe. U New Yorku imade trgovina, kojih bi se ime platilo milijunima, kada bi se moglo nabaviti za trgovački žig, jer je istovjetno sa pouzdanjem, te utjelovljuje opće povjerenje.

Neko vrijeme bilo je ime »Graham & Tampion« potpuna jamčevina za vrsnoću posla i bezprijekornu izradbu satova. Sa svih strana svijeta mogle su se u toj trgovini pretplatiti narudžbe bez ikakve bojazni da će tkogod, bilo na koji način, biti prevaren.

Sat na Greenwichu, koji pokazuje pravilno vrijeme za sve narode, koje se služe srednjo-evropskim vremenom, potječe od ove tvrtke. On se i danas treba pregledati i urediti samo po jednom u petnaest mjeseci.

Samo što Graham i Tampion nijesu nikada lagali ni riječju ni djelom, te što su uručivali uvijek savršen posao, sahranjeni su u Westminsterskoj opatiji.

---

4. Razlika između umjetnika i radnika.

Kadgod svršiš koji posao, treba da možeš kazati: »Ovo je moje djelo, ja mogu za nj jamčiti. Ono nije izrađeno bilo kako mu drago, nego kako sam ga najbolje mogao izraditi. Ja za nj jamčim i svatko me može po njemu prosuditi.«

Ne zadovolji se nikada izrazima: »Tako, tako«, »Dosta dobro« ili »Prilično dobro«. — Ne miruj, dok o svome poslu ne možeš kazati: »To je najbolje, što sam izraditi mogao«. Izradi svoj posao tako, da svaki, tko tvoj posao promatra, nađe u njemu izražen tvoj značaj, osobnost i vrsnoću kao obilježje tvoga rada.

Kod svega, štogod radiš, stavljaš na kocku tvoj dobar glas, a tvoj dobar glas za tebe je glavnica. Nipošto ne bi bilo dobro, da izručuješ jadan, polovičan rad, krpariju ili nešto, što nije potpuno. Svaki komad, koji si izradio, pa bio to i najneznatniji posao, treba da bude »bez prigovora«. Sve, što proizlazi iz tvoje ruke, moraš da pregledaš tačno, kako je i Tampion pregledao svaki sat, koje je potekao iz njegove radnje. Tvoj posao treba da bude najbolje što učiniti možeš, najbolje što je uopće ljudska vještina kadra učiniti.

Upravo ona malena razlika između »dobroga« i »najboljega« jeste razlika između radnika i umjetnika. One sitnice i usavršivanje, pred kojima običan čovjek uzmiče, uzrokom su umjetničke slave.

Postupaj sa svojim poslom kao što je Stradivari postupao sa svojim guslama. Na njima je bilo napisano: »Izrađeno za uvijek«. Nijedne od njih nikad nijesu iznevjerile. Svaki posao, koji proizlazi iz tvojih ruku, treba da je providen žigom tvoga značaja, kao što je i svaka zlatarska radnja providena karatnim biljegom.

Stradivari nije trebao povelje za svoje gusle, jer nijedan graditelj gusala nije uložio toliko truda u svoj rad, da bi mu mogao utisnuti biljeg savršenosti. On je već unaprijed odlučio, da ljudi trebaju cijeniti njegovo ime, pročitavši ga na guslama, kao znak najveće vrijednosti. To je ime imalo biti ne samo njegov trgovački znak već i zaštita njegovim guslama po cijelome svijetu. Njegov dobar glas bio mu je povelja i zato nije trebao druge. I danas svake Stradivarijeve gusle vrijede po dvanaest do petnaest hiljada maraka t. j. njihovu višestruku vrijednost u zlatu.

Promisli, kako bi to krasno bilo, te koliko bi i ti vrijedio. kada bi tvoj posao imao neokaljan glas poput Stradivarija ili Tampiona, te kad bi bio prožet strastvenom željom, da uvijek izručuješ posao bez mane. Ništa nije toliko vrijedno na svijetu i ništa bolje za značaj kao ljubav k savršenosti, temeljitosti u životnim načelima i težnja za odlikovanjem poradi bezprijekorno izručenih radova.

Kod namještanja osoblja najviše djeluje onaj na poslodavca, komu je pomnja, tačnost i besprikornost u radu postala, tako rekavši, drugom naravi. Radi li mladić zaista savjesno ne samo plaće i zasluge radi, već zato što je proniknut željom, da mu posao bude savršen, tada svaki, tko ga prima u posao opaža, da je izdjeljan iz jedrog drveta.

Poznato mi je, da je u mnogo slučajeva namještenik napredovao samo zato, jer ga je zanimao njegov posao, te mu je posvetio malo više truda i izvršio ga malo bolje, nego se očekivalo od njega. Trgovac nije luđak. On ne kaže sve, što misli, ali opaža odmah znakove prednosti i drži na vidu onoga, koji nosi žig vrsnoće, te iskreno nastoji oko svoga posla i vrši ga kako treba. Uvjeren je, da je to čovjek budućnosti.

John Rockfeller mlađi kaže: »Tajna uspjeha leži u tome, da obične stvari obavimo neobično dobro«. Većina mladih ljudi ne uviđa, da su prečage ljestvica, koje vode do najviših mjesta sastavljene iz vjernoga izvršivanja, običnih, skromnih, svakdanjih dužnosti, koje imademo da ispunimo u sadašnjem položaju. Tvoj današnji posao jest ključ vrata tvoga sutrašnjega promaknuća.

Imade mnogo namještenika, koji očekuju bilo kakav veliki događaj. Taj će im — kažu — dati priliku, da pokažu što vrijede. »Ovaj obični, svakdanji posao, ne može da mi pomogne do napretka«, govore sami sebi. No zapravo napreduje samo onaj, koji u običnim prilikama otkriva mogućnost napretka. Pozornost svoga pretpostavljenoga svratit ćeš na se, ako svoj posao obaviš malo bolje i ljepše od drugih, malo brže, malo tačnije, malo pažljivije od drugih. Nastoj o tome, da razne poslove obaviš modernije, na noviji i bolji način. Budi malo učtiviji i uslužniji, malo taktičniji i vedriji, nadobudniji, smjeliji i uporabiviji od drugih. Za mnogoga je njegov pretpostavljeni izabrao bolje mjesto prije nego je on sam i pomislio na to. Možda će proći nekoliko mjeseci, možda i godina dana dok se to mjesto isprazni. Ali kad do toga dođe šta misliš, tko će ga dobiti. Zacijelo onaj, tko je najbolje shvatio razliku između »dobroga« i »boljega«, između »priličnoga« i »izvrsnoga«, između onoga, što drugi nazivlje »dosta dobrim« a on pak nastoji da učini najbolje.

Najbolji preteča uspjeha jest goruća želja, da svaki započeti posao zaista privedemo kraju, te da smo u malenim stvarima isto tako tačni kao i u velikim. Samo onaj mladić zaista napreduje, koji nije zadovoljan svršavajući svoj posao »dosta dobro«, te koji nikada ne izručuje napola svršeni posao. Njega zadovoljava samo ono, što je savršeno dobro. Samo oni ljudi, koji imadu u srcu neutaživu želju, da budu posvuda prvi, nose u rukama barjak napretka, te postaju primjer i uzor drugima.

Jedan od ljudi, koji su najsjajnije uspjeli u svome poslu, djelovao je u toliko na svakoga, tko bi ga vidio, da ga više nije mogao zaboraviti i to upravo zbog neprestane želje za najboljim. Radilo se, bilo o tkanini, bilo o kroju njegovih haljina, ili o čemu drugome, što bi kupovao, nikad se ne bi zadovoljio — osim najboljim. Još kad je bio sasvim siromašan i kad je tek počeo napredovati, nije se zadovoljio jeftinim gostionicama i jeftinim sobama kaošto to obično rade drugi u njegovim prilikama. On bijaše potpuno uvjeren, da će samo tada napredovati, bude li težio za najvišim idealima, od sebe zahtjevao što više i na druge djelovao što bolje. Držao je pak, da mu

to ne će biti moguće, bude li se okružio jeftinim tricama. Ove je izbjegavao kao otrov, jer je bio uvjeren, da bi ga ponizile. Nije hotio nabavljati jeftine, zlo štampane knjige, kupovati jeftine tkanine za haljine, boraviti u jeftinim siromašnim sobama. Htjeo je da ima ili najbolje od svega ili radije ništa.

Njegovi znanci držali su, da je ludo od njega i da će ga unesrećiti, što je kod otvorenja vlastiti radnje upotrijebio svu svoju imovinu na to, da je uredi što finije, a sam da opći sa najfinijim ljudima. Ali on je ostao kod svoga mnijenja, da se uvijek isplati općiti sa zaista finim, naobraženim i bogatim ljudima, jer će mu ovi kasnije pomoći, da napreduje. Govorio bi, da je uspjeh u društvu prijeko potrebno sredstvo za napredak u poslu i zato je osobito cijenio svoje poznanstvo sa višim krugovima. U kasnijem njegovu životu pokazalo se, da imade sasvim pravo. Isprva bilo mu se teško boriti, ali sada zauzima sjajan položaj. Oni pako, koji su polazili s njime školu i poznavali ga kao siromašna mladića, te mu se rugali zbog visokih težnja, sada mu se iskreno dive.

Iz života ovoga čovjeka učimo, da ne smijemo dopustiti ništa, što bi snizilo naše ideale i što bi nas prinukalo da popustimo sami sebi. Općimo li sa najboljima, činimo li najbolje, a i najbolje uvijek i svagdje smatramo tek dosta dobrim, tada ćemo u životu postići ono, što je najbolje. Težiš li uvijek za onim, što je najbolje i činiš li ono, što je najbolje, te se ne zadovoljiš nikada manjim, tada ćeš se sigurno istaknuti u životu. Potrebno je samo da ostaneš odlučno i ustrajno vjeran ovome idealu. Zadovoljiš li se pak jeftinim tricama, i ne težiš li u tvome poslu, u tvojoj okolini i u tvojim svagdanjim navikama uvijek za najboljim, tada ne možeš očekivati drugo, nego da budeš posvuda na drugom ili šta više još na nižem mjestu.

Tko je izveo nešto veliko, taj je zacijelo posvećivao veliku važnost načinu, kako će izvesti svoj posao. Jamačno se nikad nije zadovoljio poslom srednje ruke, i nikada time, da izvrši svoj posao upravo onako kao drugi, već je uvijek težio, da ga izradi nešto bolje. Štogod je prispjelo u njegove ruke, to je unaprijedio najmanje za jedan stupanj. Taj stupanj bio je jamstvo za vrsnoću radnje. Tko bez prestanka nastoji, da bude prvi u svemu, što preduzme, taj bez sumnje postizava savršenost.

5. Drugorazredni ljudi.

Pripovijeda se, da je američki državnik Daniel Webster umio skuhati najbolju riblju čorbu, prema načelu, kojega se nepokolebivo držao, naime, da u svemu, što znade, bude čovjek prvoga a nipošto drugoga reda. Svejedno »šta« činiš, nastoj samo, da učinjeno bude bezuvjetno najbolje prema tvojim sposobnostima. Ne bavi se nikad niskim stvarima. Čini uvijek najbolje, opći sa najboljima, izaberi za sebe, što je najbolje, jednom riječju ne zadovolji se nikada onim, što nije prvorazredno.

Teško je predstaviti sebi mladića, koji bi ovako govorio: »Meni je dosta, da postanem drugorazredni čovjek. Ne želim nipošto, da pripadnem ljudima prve vrste. Niti marim da mi se naloži štogod izvanredno, niti marim za dobru plaću. Meni je dobra i drugorazredna.« O ovakvom bi se čovjeku lako moglo kazati, da nije razborit, što više da nije kod zdravoga razuma.

Pa ipak imade posvuda mladića, koji ovako zbore, ako ne baš riječima, a ono zacijelo učenjem, poslom, vladanjem, uopće svime, što čine. Ne budu li barem pokušali, da postanu u svome poslu najbolji, uzgojit će se za osrednjost, te ne će nikada imati uspjeha.

Već samo zato, što ne nastojimo postati prvorazredni ljudi, vrlo je lako postati čovjekom srednje ruke. Tako rade tisuće — i zato je tako ogroman broj ponuda ljudi, koji svoj posao razumiju samo upolak. Svuda susrećemo ljude srednje ruke: u trgovinama mladića, koji ostaju uvijek samo kod mjerenja robe; mehaničara, koji su uvijek kalfe; svih mogućih vrsti ljudi, koji se nikada ne uzdignu nad osrednjost, nego uvijek ostaju na podložnome mjestu. Razlog je tome, jer nikada nijesu

ozbiljno težili za napretkom, nikada nijesu savjesno vršili svoga posla, niti su kada nastojali da njihov rad bude najbolji.

No osim tako slaboga nastojanja, imade još sva sila razloga, koji čovjeku ne daju, da napreduje. To su svake vrsti nemarnosti, zle navike, zanemarivanje zdravlja, kao i zanemarivanje prave naobrazbe — sve to čini drugorazredna čovjeka. Tko se oslabio neurednim životom, otupio svoje sposobnosti, zakržljao svoj duševni napredak — taj je na putu da postane čovjek drugoga, po svoj prilici trećega, a vrlo vjerojatno i posljednjega reda. Tko svoje slobodno vrijeme upotrijebi tako loše, da mu se iscrpe životna snaga, otruje krv, razdraže živci, taj je uopće polovičan čovjek i ne može nikako da postane prvorazredni čovjek.

Svatko znade, što do toga dovodi. Maleni dječaci oponašaju zao primjer svojih nevaljalih drugova, te puše. Čine to isprva da se time bane, a kasnije jer im pušenje postaje potrebom, koja je isto toliko neprirodna koliko štetna. Odrasli se opijaju, a za to nalaze stotinu povoda i razloga, i ako nitko ne može biti čovjek prvoga reda, a da u isto vrijeme bude pijanica. Razlogom drugim neurednostima je svako prekomjerno uživanje, koje čini da ne vrše svoj posao, kako to od njih očekujemo. Nu posve je sigurno, da tako dolazimo u red drugih ljudi, i ni po čemu ne spadamo u prvorazredne ljude.

Svaka pogrješka, koja postane navikom, povuče te niže i slabi te u borbi za čast, zvanje, bogatstvo i sreću. »Isključeni iz društva«, o kojima tako često govorimo, to su ljudi, koji su »ispod crte«, koja dijeli najbolje od ostalih. Neki su zato do toga došli, jerbo su oni, koji su se u mladosti za njih imali brinuti, stajali nisko. Ali ostaneš li sav život čovjek drugoga reda, to biva gotovo uvijek tvojom vlastitom krivnjom. Do naobrazbe i to do izvrsne naobrazbe — barem u Americi — svakome je lako doći. Tko zanemari da se izvrsno naobrazi i to prema svojim prilikama — bilo iz knjiga, bilo praktičnim radom — taj može biti posve siguran, da se je sam smjestio među drugorazredne ljude.

Svaki čovjek može, samo ako hoće, biti bilo u čemu, prvi. Nitko mu u tome ne može biti na putu, osim njega samoga.

Zato mu u današnje doba, doba najvećega natjecanja, gdje se djela prve vrste toliko cijene, nema isprike.

Svako se služi samo onda stvarima i ljudima druge vrsti, kada ne može naći prvorazrednih. Mi zacijelo najvolimo nositi odijelo najbolje vrsti, najvolimo jesti maslac, meso i kruh prve vrsti samo ako ga možemo platiti. Ako i ne možemo toga imati, tada sebi to barem želimo. Isto tako ne tražimo manje vrijedne, manje sposobne ljude, dok možemo dobiti druge — bolje. Prvi se uzimaju, kao što se uzima i slabija roba samo kad se ne može dobiti bolja, preskupa za naše okolnosti. I onda, kad trebamo izvesti što važno, tada uvijek tražimo ljude prvorazredne. Ako ma štogod bilo načiniš izvrsno, tada spadaš među ljude, koji se mogu upotrijebiti i tvoje će nastojanje biti okrunjeno sigurnim uspjehom.

Prije nekoliko godina položio je neki mladić ispit iz mljekarstva. U isto vrijeme bude otvorena neka mljekara, i toga mladića preporuče tamo za poslovođu. U preporuci nije bilo naznačeno, da je preporučeni Crnac. Kada se predstavio, svi se namještenici začude i počnu govoriti o boji došljaka.

Ovaj ponešto povrijeđen odgovori, da se kod maslaca, koji on ima zgotavljati, ne radi nipošto o boji. Iza duljega pregovaranja bijaše naposljetku odlučeno, da taj mladić najprije pokaže, šta znade. Da stalno ostane u radnji, to su riješili tek onda, kada su prispjele prve vijesti o pošiljkama maslaca zgotovljena pod njegovim nadzorom. Kada se je pročulo, da je taj maslac donio za 1% dobitka više, nego li što je to bilo ikada prije, tada se je taj Crnac svima pričinio bjeljim, a kad je druga i treća pošiljka donijela 2% dobitka više, tada je — ako i ne Crnac, a ono, barem posao, sasvim pobijelio. Tako je i do danas posao, ostao jedino sigurno sredstvo za bijeljenje crnačke kože.

Nitko ne traži od tebe, da postaneš liječnik, odvjetnik, vlastelin ili trgovac, ali svatko zahtijeva, da ono, što jesi, budeš kako treba i da svoj posao vršiš svom snagom i sposobnošću ukratko: u svome zvanju, bilo ono koje mu drago, da budeš vještak.

---

6. Temeljitost u službi genija.

Daniel Webster, najbistrija glava svoga vremena, bijaše nekom zgodom zamoljen, da na koncu parlamentarne sjednice drži govor o stanovitom pitanju. On to odbije rekavši: »Ja se nikada ne usuđujem govoriti javno o nekoj stvari, koju nijesam sasvim proučio. Pošto za današnji slučaj nemam za to vremena, ne mogu dakle ni govoriti.

Jednom je držao sjajan govor, kako općenito mišljahu, nepripravan. Društvo učenjaka hawardskog sveučilišta posvetilo mu i poklonilo jednu knjigu. Kad je pošao, zaboravio je tu knjigu. Oni, koji je nađoše, otkriše u njoj spomenuti vrlo brižno sastavljeni govor.

Dickens nije nikada hotio javno čitati, ako se zato brižno spremio nije. Komad, za koji je odlučio da ga javno čita, običavao je šest mjeseci prije toga čitati svaki dan za sebe.

Veliki francuski književnik Balsac često je dotjeravao jednu stranicu po tjedan dana. Pa zar onda mnogi među književnicima, koji niču preko noći poput gljiva, imadu pravo čuditi se, zašto je Balsac tako glasovit.

Kada je glasoviti glumac Macready glumio, na svojem putovanju po Engleskoj, Škotskoj i Irskoj, pred malenim brojem gledalaca, činio je to tako sjajno kao pred najuglednijim slušateljstvom velegradova. »Moje nepokolebivo načelo bilo je, da se i pred najskromnijim slušateljstvom pokažem u potpunom sjaju. Takovu bih zgodu upotrijebio bio za samoga sebe. Kod takovih sam nastupa naučio vrlo mnogo, a nazivao sam ih »Predstavom za sebe«.

Temeljitost i savršenost u radu — to je bila osebina svih velikana. — »Marljivost je genij.« Samo iz marljivosti, koja se ne žaca truda, izvire duboki studenac istine.

Ali mnogi od naših ljudi misle, da se mogu dozvoliti svu manjkavost, nemarnost i polovičnost rada, te da će na taj način postići ipak najbolji uspjeh. Kao da ne znadu, da se veliki uspjeh postizava samo velikom marljivošću. Nijedan mladić neka sebi ne uobrazi, da će imati znatan uspjeh prije nego mu temeljit i savršen rad ne postane drugom naravi. Aljkavost, netačnost, polovičnost pokvarile bi uspjeh i samoj Napoleonovoj darovitosti.

Zbrojimo li u duhu ljude, koji su se istaknuli u životu, ne će biti među prvima oni, koji su već u mladosti sjali svojom darovitošću ili oni, koji su već kod nastupa svoga zvanja pobudili najveće nade, već oni, koji su radili ustrajnom marljivošću. Ovi su ostajali kod jedne stvari, dok je ne bi dobro i potpuno svršili, a glavna im svojstva bijahu odlučnost, ustrajnost, zdrav razum i iskrenost.

Sa sposobnostima, koje ma da i ne prekoračuju prosječnost, ali su spojene sa ustrajnošću, mogu se proizvesti djela velika i slavna. Hoćemo li dakle već unaprijed označiti one, koji će kasnije imati velike uspjehe, tada ih nipošto ne smijemo tražiti među mladićima, koji sebi uobražavaju, da već sve znadu, te koji prijekim putem žele doći do cilja.

Za temeljite mladiće znademo, da su postigli u kasnijem životu viša mjesta od onih, koji su bili suviše »izvjedljivi«, a da budu temeljiti. Jedan od njih jeste Elihu Root, sada član senata Sjedinjenih država. Već kao đak u New Yorku odlučio je, da sve što uči, uči dotle, dok to sebi sasvim ne prisvoji. I ako je spadao među najdarovitije, razabraše njegovi drugovi ubrzo, da kada Elihu kaže, da nešto znade, da to onda zaista i sasvim temeljito znade. On ljubljaše teške zadatke, koji su iziskivali ustrajnost i ustrpljivost. Drugi mladići nazivali su ga »budalom«. On se tome mirno smješkaše, jer je sasvim dobro znao, šta želi postići. Kada su se za zimskih večeri drugi po ledu klizali, sjedio bi on kod svojih računa. Još nedavno kazao je, da ga je mirno rješavanje teških zadataka naučilo, da bude oprezan u svojim zaključcima, jer za svaki zadatak bilo je moguće samo jedno rješenje, a ključ toga rješenja zvao se je ustrpljivost. Prema svojemu načelu da sve što započne dobro

i dovrši, učio je i pravo, te postao jedan od najpoznatijih newyouških odvjetnika. Njemu su bili povjereni najteži poslovi i najveće vrijednosti, dok napokon ne prispije u predsjednikov kabinet.

Vilim Ellery Chauning, znameniti engleski teolog, bio je u svojoj mladosti tako siromašan, da je sebi jedva mogao kupiti haljine. Ali oko svoje naobrazbe nastojao je upravo strastveno. On reče o samome sebi: »Hotio sam da načinim od sebe, što više moguće. Nisam se zadovoljio time, da moje znanje bude polovično i površno, nego sam išao za tim, da ono, što učim, razumijem sasvim«.

Narod, koji ni u čemu nije površan, napreduje sigurno. Temeljitost i veliko strpljenje kod istraživanja stvari do najtanjih tančina, ljubav k redu i pravedan postupak vodi k sreći i blagostanju.

Svaki poduzetnik traži ljude, na kojih se posao sasvim osloniti može. Imade naroda, koji žrtvuju mnogo, da nauče koji strani jezik. Neki u tu svrhu ostavljaju i domovinu, da što više u tuđoj zemlji rade neko vrijeme i bez plaće. Ali nažalost imade i takovih slučajeva, gdje trgovci sa stranim zemljama samo u svome jeziku mogu općiti. Mnogo je probitačnije poznavati jezik one zemlje s kojom trgujemo. Zato se svakome, tko želi napredovati, osim temeljitoga poznavanja materinskoga jezika, toplo preporučuje i učenje stranih jezika. Ta kaže se: »Koliko jezika tkogod govori, toliko ljudi vrijedi«. Zato ne treba nipošto da zanemarimo ili zapostavimo svoj materinski jezik. On treba da nam je uvijek od svih najmiliji.

Temeljitost i tačnost često su uzrokom, da se utjecaj pojedinih ljudi i naroda u kulturnom svijetu sve više osjeća i širi.

---

7. Kobno „Malne“.

Neki mladić, snabdjeven preporukama svake vrsti, predstavi se jednoga dana Parsonu, glavnom činovniku odbora za brzo otpremanje robe u New Yorku i zamoli ga za namještenje. »Šta znadete? Koje je vaše zvanje?« upita Parson. Mladić odgovori: »Ja znadem m a l n e sve.« Parson se podigne i reče: »Ja ne trebam čovjeka, koji znade m a l n e sve. Meni je potreban netko, tko je vješt samo jednoj stvari, ali ovu treba da razumije potpuno«.

Mnogim se ljudim zatvaraju vrata k napretku upravo pred nosom. Obično su to takovi, koji znadu mnogo toga napola, ali ništa potpuno. Učili su mnogo, ali sve im to ne koristi, jer ništa nijesu izučili potpuno. Koliki znadu jedan jezik, a m a l n e i drugi, a u istinu ne znadu pravilno pisati ni u jednome. Mnogi razumiju jednu znanost a m a l n e i drugu, ali ono, što je najvažnije, ne znadu ni o jednoj ni o drugoj ništa potpuno; neki opet razumiju jednu umjetnost a m a l n e i dvije, ali nijednoj od njih nijesu sasvim vješti.

Svuda susrećemo ljude, kojima je nešto m a l n e uspjelo. Evo ovdje jednoga, koji je m a l n e odvjetnik, prema tome dakako ne potpuno vješt, onaj je eno m a l n e liječnik, i zato nije potpuno spreman u kirurgiji, niti sasvim poznaje nutarnje bolesti. Na isti je način neki m a l n e župnik, ili m a l n e trgovac ili m a l n e ratar. Naći ćemo i takvoga, koji je m a l n e učitelj, ali da upravlja školom ili da predaje u kojoj višoj školi — o tome nema ni govora. Množina je ljudi m a l n e štogod, ali im nešto manjka, da to nijesu potpuno. Kada ova vrsta ljudi poduzimlje štogod, nikada ništa ne svrše potpuno: nikad ne svrše tečaj predavanja, koji su započeli polaziti, nikad ne

izuče trgovinu ili bilo kakav zanat potpuno. Uvijek prestanu upravo ondje, gdje bi mogli imati uspjeha.

U mnogim američkim kućama leže negdje na tavanu ili radionici u kakovom sanduku izumi posvećeni štednji radne snage, koji bi bili, nesamo obogatili izumitelja, već koji bi bili koristili cijelome svijetu, da su bili potpuno i sasvim kako treba izvedeni do kraja. Ali izumitelje, prije nego li ih dovršiše, ostavila je srčanost ili se zasitiše posla, a da nijesu imali ni potrebite izdržljivosti ili uopće nijesu običavali svršiti nijedan posao do kraja. I tako ostaje napola svršeni stroj nedonošče a izum nikad ne ugleda svjetlo. Sve vrijeme pak, koje se potrošilo na nj izgubljeno je i gore nego izgubljeno, jer onaj, tko ga je radio nije pored njega naučio ni ustrajnosti ni temeljitosti.

U uredu za patente u Washingtonu leže stotine, da hiljade izuma, koji su bez ikakve vrijednosti, jer njihovi izumitelji nisu imali snage ni ustrajnosti ili potrebita znanja i sposobnosti, da okončaju bilo koji od ovih izuma tako da bude uporabiv.

Edison bio je tako razborit, te je mnogi od ovih napola dogotovljenih izuma svršio i upotrijebio.

Svijet je pun napola dokrajčenih stvari, koje bi bile postale korisne i vrijedne, da je bilo nešto više ustrajnosti, nešto više vježbe i znanja. Želio bi da imademo više Edisona, koji bi sve pale niti sakupili, sve napola svršene pokuse i izume načinili uporabivima.

Malne je vrlo opasna riječ. Ona je upropastila mnogoga, koji bi bio napredovao, da se je u mladosti navikao raditi brižno i temeljito i dovršiti sve, što je započeo.

Mnogi ljudi ostaju za uvijek u nevoljnoj osrednjosti, a mnogi zastanu upravo pred ciljem i to samo zato, jer su se u mladosti zadovoljavali sa malne. Oni su svoje zadatke malne naučili, oni su ono, što im je bilo naloženo malne izvršili, sve malne, ništa sasvim. Oni su kao onaj mladić, kojega je otac poslao, da traži ovce, i koji je kod povratka, kada ga je otac zapitao, da li ih je našao, odgovorio: »Jesam, oče malne«. Oni nisu nikada posve shvatili, da je malne bezdanom odijeljeno od »potpuno«.

---

8. O ljudima, koji se uvijek traže.

Neki ugledan trgovac kaže: »Znadeš li načiniti jednu dobru iglu, zaslužuješ više, nego li da izradiš rđavi stroj«. Emerson pak govori: »Umije li tkogod napisati jednu knjigu bolje od drugih, propovijedati bolje od drugih ili načiniti bolju mišolovku od drugih, to će svijet zacijelo naći njegovu kuću, pa stajala ona baš i posred šume«.

Neka ti bude pravilo, od kojega nikada nemoj popustiti, da sve što prođe kroz tvoje ruke, bude načinjeno što bolje moguće. Utisni svemu, što radiš, žig tvoje osobnosti. Savršenost neka mu bude obilježje. Takove ljude svijet uvijeke traži. Taj je običaj najbolji dar, te najbolja zamjena za genij. On je veće blago nego li gotov novac i pomoći će ti više nego svi prijatelji i uplivne preporuke.

Ne misli mnogo o tome, koliku nagradu dobivaš za svoj rad. Kod vršenja tvoga posla treba da ti je mnogo važnija i vrednija tvoja čast i tvoja budućnost. Cijeli tvoj napredak zavisi o načinu, kako obavljaš tvoj posao i o tome da li je tvoja savjest zadovoljna njime ili nije.

Neka mlada djevojka namještena kod nekih novina, reče mi, da i ne pokušava, kako bi svoj posao izvela što bolje, jer njime zaslužuje premalo. Nu taj način, da zbog slabe plaće obavljamo svoj posao loše, uzrokom je, da mnogi ne napreduju. Posao je stvar značaja, a ne stvar zarade. Kvarimo li svoj značaj nemarnim ili površnim radom samo zato, jer njime zarađujemo malo, griješimo protiv sami sebe. Za svakoga je radnika — obzirom na posao — mnogo važniji značaj i muževnost od plaće. Plaća prema tima faktorima nije uopće od nikakve vrijednosti.

Neki vrlo poznati sudac pripovijeda slijedeće: Pogodio se jednom sa nekim radnikom, da mu izradi ogradu. Tom zgodom kazao mu je, da u tu svrhu upotrijebi sirovo neizblanjano drvo, jer ne će da na to potroši više od jednoga i po dolara.

Kada je iza nekoliko dana prolazio pokraj istoga radnika, opazio je, da on daske blanja i posao izvađa najvećom pomnjom. Misleći, da će radnik za tako tačan posao zahtijevati više novaca, reče mu ponovno, neka za posao upotrebljava neblanjane daske i neka ih jednostavno pribije čavlima. Mladi se radnik nije obazirao ni najmanje na taj nalog već je posao izrađivao, što je najbolje mogao. Kada je sudac opet naišao reče ljutito radniku: »Ta kazao sam vam, da će ograda biti obrasla vinovom lozom, te mi nije ni najmanje stalo do toga, kako izgleda«. »Ali meni je do toga,« odgovori radnik. »Pa koliko tražite za posao?« »Dolar i po«. Pa zašto ste uložili toliko truda u posao, kad i onako ne zaslužite više?« »Zbog samoga posla«. »Ta nitko ne bi bio vidio ograđu ispod vinove loze«. »Istina, ali ja bi znao, da je ovdje moj rđavi rad«. — Deset godina iza toga raspisao je sudac natječaj za posao na raznim velikim državnim zgradama. »Među natjecateljima«, tako pripovijeda sam, »opazio sam i ime radnika, koji mi je izradio ogradu. Razumije se, da sam njemu povjerio posao. On je kod toga obogatio.«

Obavljaš li svoj posao savjesno, ne obazirući se, kako si plaćen, znaj, da plaća za nj ne će ostati, pa bilo to ma u kakvom obliku.

Ako je nagrada za tvoj posao ma koliko neznatna, ne daj ga iz ruku, ako sam njime nijesi zadovoljan.

Tvoje ruke neka jamče za temeljitost i pomnju posla, koji izrađuješ. Načiniš li odijelo, neka svaki znade, da se porubi ne će parati i da dugmeta ne će otpadati. Izradiš li namještaj treba da je tako načinjen, da je na mjestima, gdje se najviše upotrebljava dobro drvo, a nipošto preslabo ili crvotočina, te da pogrješke nisu prikrite bojom i pokostom, a razjapljene pukotine sljepljene tutkalom.

Ukratko rekavši: »sve što činiš, dio je samoga tebe. Svaki manjkav, nepošten, polovičan ili površan posao, koji daješ iz ruku, oštećuje tvoj značaj. Ako je tvoj posao od rđavog materijala, znači, da si i ti od rđavog materijala. Mi smo cjelina. Tko je god nemaran, te izbjegava posao ili ga ne obavlja kako treba, ni njegov značaj ne može ostati pošten i bez ljage. Prodavanje laži i nuđanje rđavog i nemarnog posla za cijeloga života mora da zaguši u čovjeku sve, što je dobro i otmeno.

Bez obzira na ugovor, prema kojemu obavljaš svoj posao, bez obzira na plaću, koju primaš za nj, ti moraš već zbog samoga sebe, da ga dobro obavljaš, jer ćeš inače i sam postati zao. Nešto te vuče prema ponoru, koji po tebe može biti i koban.

Beecher reče jednom, da je postao drugim čovjekom, otkad je pročitao Ruskina. Tako i ti, izručuješ li rđav posao — postaješ drugi — naravno u protivnom smjeru. Ti nikako ne možeš biti u svojoj nutrinji dobar, ako si prema svome poslodavcu zao. Štogod zanemariš kod svoga posla, čini te ne samo nesposobnijim u tvome djelovanju, već ti kvari i značaj. Hoćeš li da budeš potpun i pravedan, treba da budeš i u svome poslu do krajnosti pošten.

---

*

9. Samo najbolje je tekar dosta dobro.

Samo onaj može da bude potpuno sretan, tko je svijestan, da je pošten i pouzdan, te koji svom silom nastoji, da čini pravo i da bude bez ljage.

Naše je biće tako stvoreno, da nas svako zastranjivanje od puta pravde čini nesretnima, jer smanjuje u nama samopoštovanje.

Svaki puta, kada činimo dobro, čujemo nutarnji glas, koji nam povlađuje, a kada činimo zlo, isti nas glas kori.

Nijesi li opazio, kako ti je ugodno, kad si dobro dovršio koji rad? Tvoje samopoštovanje raste, a tvoje biće kao da se nadimlje. Velika te radost obuzima, kada promatraš svoje remek-djelo, u koje si uložio sve svoje najbolje sile. Biva to stoga, jer nam prirođeni zakon nalaže, da činimo pravo, to jest sve onako, kako treba da bude.

Poznati neki umjetnik reče, da on sebi isto tako ne dozvoljava pogledati nelijepu sliku, kao što si ne dozvoljava načiniti štogod nisko i nećudoredno. On tvrdi, da bi takova navika ponizila njegove ideale, a to bi bez sumnje djelovalo i na njegov kist.

Sve zavisi o tome, da li imadeš o svome poslu visoko mišljenje. Zaokupljaj svoj duh postojano najboljim mislima, jer prema obrascu, koji nosiš u svome duhu, obrazuje se i život tvoj. Kako mislimo, takvi jesmo. Zato ne dopusti ni časak da nevrijedne misli zaokupe duh tvoj. Teži za najvišim i ne bavi se ničim nedostojnim. Savršenstvo neka ti bude geslo.

Neki, koji izrade nemarno i bijedno svoj posao, ispričavaju se, da nijesu imali vremena da ga bolje izvrše. No to ne stoji, jer u svim životnim prilikama imademo dosta vremena, da sve učinimo kako treba. Valja da se priviknemo, davati iz

ruku samo savršen posao. U tom bi slučaju i naš život bio savršeniji — cjelina — dok je danas većinom krparija.

»Ako čovjek uloži u svoj posao uvijek i svuda sve svoje biće, tada u njemu«, govori Nitsche, »struji savršenstvo, koje se svakako lakše osjeća, nego se opisuje«. To je potpunost, zadovoljstvo, sreća, za koju znade samo onaj, koji postojano daje od sebe najbolje. Njemu se ne prikazuje duh nepotpuna rada i neriješenih zadataka, njega ne uznemiruje zla savjest — vjerni pratilac nevaljala posla.

Nastojimo li svima silama da učinimo što najviše i najbolje možemo, tada se sve naše biće popravlja. Sve u nama, regbi, buja, ako se duhom dižemo; a sve nas potištuje, ako u nutrinji postajemo gori. Plemenito nas častoljublje bodri u životu, a plaženje zemljom ponizuje nas. Težimo li u svem svom radu za savršenstvom, napredujemo i unutra. Tonu li naši ideali, sve naše biće tone sve dublje.

Tebi se čini, da je svejedno, izabereš li dobro ili zlo, načiniš li štogod potpuno ili napola. Misliš li, da to ostaje bez posljedica? Nipošto. Postoji neki nepokolebivi zakon, kojega nikako bez kazne prekoračiti ne možeš. Netom ga povrijediš postaješ gori, tvojih ideala nestaje, tvoje samopoštovanje isčezne, tvoja se radna snaga smanjuje, sve tvoje biće zakržlja, a tvoj život otupi i postaje neplodan.

Tebi se čini, da po tebi napola učinjeno djelo ili nemarno izrađeni posao nestaje iz tvoga života. Budi uvjeren, ovo nikada ne umire. Zacijelo će se opet pojaviti i tebi zadati štetu i to možda u času i okolnostima, kada ćeš ih najmanje očekivati i na njih najmanje misliti. Poput strašila zasjenit će odjedared tvoju sreću. Nađe li se u tkanini puknula nit, može se istragom iznači radnica, koja je to prouzročila nemarnošću svojom. Šteta, koju je uslijed toga pretrpjela trgovačka kuća, može se nadoknaditi tako, da se dotičnoj ustegne neki dio njene plaće. Tako ćeš i ti osjetiti svaki tvoj nemaran posao, svaki nevaljan rad još nakon mnogo godina i morati trpjeti štetu, koju ti je učinio.

Posvuda opažamo, kako duhovi zlo riješenih zadataka i lakomislenih pogrješaka progone krivce, pa radilo se i o stvarima, koje su se već odavna zbile u njihovom životu.

Hiljade ostaju na podređenim mjestima, jer nijesu vrsni nadoknaditi štetu, koju im je donijela navika nemarnoga rada. Možda su već u školi započeli nemarno i netačno izrađivati svoje zadatke, klonili se teških stvari, izbjegavali rad ili ga svršavali samo napola.

Ovi neizrađeni zadaci, napola svršeni poslovi, obiđene poteškoće smrtnom će sigurnošću isplivati kada tada na površinu i zadat će nemarnima pojačanom snagom beskrajne poteškoće.

Raditi svoj posao nemarno ili tek napola znači isto toliko kao kad bi vojskovođa za rata prošao sa svojom vojskom neprijateljsku zemlju ostavljajući ovdje ondje nesrušene tvrđave. Neprijatelji bi iz ovih nezaposjednutih tvrđava zacijelo pucali na njegove vojnike i zadavali mu silne neprilike.

Običaj, svršiti »za sada« neku stvar napola, u nadi, da ćemo je poslije svršiti sasvim, uništio je mnogima najljepše nade, jer ih je naposljetku privikao da i potrebito ostave nesvršeno. »O, to je sasvim dobro, zašto da tako tačno radim?« Ova je misao bila često početak svršetka mnogoga života, koji bi se inače možda bio sjajno razvio.

Nedavno opazio sam na jednoj trgovini rečenicu, koja je na mene izvanredno djelovala: »Samo najbolje tekar je dosta dobro«. Krasna li načela za život! Kako bi se preobrazio svijet, kada bi se svaki kod svoga posla držao ovoga načela. Svaki od nas trebao bi kazati: »Od svega što radim najbolje je tekar dosta dobro«.

Ovo neka ti bude geslo u životu. Izvjesi ga napisana u svojoj ložnici, radionici i trgovini! Zabilježi ga na prvu stranu tvoje bilježnice! Uvezi ga u stolnjak, utkaj ga u sve što radiš, zasadi ga u cijelo biće svoje. Tada će ti životno djelovanje biti ono, što treba da bude — p o t p u n o r e m e k - d j e l o.

TUMAČENJE I IZGOVOR STRANIH RIJEČI.

Beecher-Stowe Harriet = Biče-Stou Heriet, Amerićanka. * 1812. Napisala »Čiča Tomina koliba«. Ta je priča prevedena u mnoge jezike. Opisuje život robova u južno-amerikanskim državama.

Boot Edwin = But Eduin, amerikanski glumac Shakespeareovih (Šeikspirovih) igrokaza.

Boot James = But Džeimz, naglasovitiji vrtljar u Hamburgu.

Boot Wilkins = But 'Uilkinz, ubojica Linkolna (Linkna), predsjednika sjevero-amerikanskih država.

Buckham = 'Bakm.

Burdick = Bödik.

Carlyle = Kálajl, engleski pisac. * 1795. † 1881. u Londonu. Zaslužan zbog poznavanja njemačke književnosti.

Coquelin = Kok'len, znameniti francuski glumac.

Chikago = Či'kagou, najveći grad u sjevernoj Americi na Michiganskom (Mičiganskom) jezeru.

Delacroix Eugène = Dőlákroa Özen, vođa romantične škole, * 1799. † 1863.

Ellery = Elri.

Elihu = I'lajhju.

Emerson Ralph Waldo = 'Emesn Ralf 'Uóldou, znameniti amerikanski filozof i pjesnik. * u Bostonu. Napisao više poučnih djela za puk.

Franklin Benjamin = 'Frenklin 'Bendžemin. * 1706. u Bostonu u Americi, † 1700. Postigao nezavisnost sjedinjenih država, izumitelj munjovoda.

Goethe = Göte, najveći njemački pjesnik, * 1749. u Frankfurtu na Majni, † 1832. Weimaru.

Greenly = 'Grinli.

Harper = 'Hape, najpoznatiji knjižar u Sjevernoj Americi.

Hawai = Havaj, republika na Sandwichskim (Senduić) otocima, obiluje šećernom trstikom, bananom, kožom.

Holmes = Houmz.

Irving = 'Övin, prikazivač Shakespearovih (Šeikspirovih) igrokaza.

James = Džeimz.

Lubbock = Labk, engleski učenjak, Darvinista, član parlamenta. Napisao djelo: »Predhistorijsko doba«.

Luther = Luter, njemački reformator, * 1483. † 1546.

Massachusset = Mäsćuset, državica u Sjevernoj Americi, malo plodna, klima kontinentska, znatna industrija.

New-York = Nju-'Jook u Sjevernoj Americi, drugi trgovački grad na svijetu.

Nightingale Florence = Najtingeil 'Florns.

Rockfeller John = Rockfele Džon, amerikanski milijonar, predsjednik petrolejskih poduzeća. Iz jednostavnog radnika podigao se do visine. Dobrotvor čovječanstva. Osnovao medicinski fakultet u svrhu znanstvenoga istraživanja.

Rotschild Nathan = Rotšild Natan.

Ruskin John = Raskin Džon, engleski kritičar umjetnosti, * 1819. † 1900.

Shakespeare = Šeikspir, najveći dramatski pjesnik svih vremena. * 1564. u Stratfordu u Engleskoj, † 1616.

Walter Scott = Uólte Skot, engleski pjesnik.

Washington = Uóšingtn, glavni grad Sjevero-američkih sjedinjenih država, sijelo predsjednika unije, zvijezdarna, katoličko sveučilište.

Od istoga pisca izašle su u hrvatskoj priredbi slijedeće knjige:

SAMOPOUZDANJE VODI K POBJEDI.

Na osnovi stručnjačkoga mišljenja obnašlo je povjereništvo za prosvjetu i vjere u Zagrebu gornju knjigu preporučiti svojim otpisom od 20. siječnja 1919. br. 36.376/1918. za nabavljanje knjižnicama srednjih i pučkih škola.

VOLJA I USPJEH.

Na osnovi stručnjačkoga mišljenja obnašlo je povjereništvo za prosvjetu i vjere u Zagrebu knjigu »Volja i uspjeh« preporučiti svojim otpisom od 7. VIII. 1919. br. 25.659 za nabavljanje knjižnicama pučkih i srednjih škola.

Ova knjiga upotrebljava se u mnogim zemljama kao školska knjiga. Štampa pozdravila ju je kao najbolju svoje vrsti.

Engleska kraljica Viktorija kao i mnogi predsjednici Sjedinjenih država amerikanskih izrazili su se pohvalno o njoj.

Alexander Rossi, znameniti uzgojitelj, predložio je u talijanskom parlamentu, da se čitanje ove knjige uvede kao obvezatno u škole, jer da je izvrsno sredstvo za civilizaciju i napredak naroda.

Od slavenskih naroda prvi su je preveli Česi. Sada je imamo i mi. Koristimo se njome!

Petnaest hiljada.

UPOTRIJEBI DAROVITOST SVOJU.

Sadržaj ove knjige pokazuje srce svakoga čovjeka kao riznicu blaga, koju treba samo da otkrije i iskoristi na sreću svoju kao i bližnjega svoga.
